

DETA CONTRACTANTEN

*Gedenkboek
ter gelegenheid*

*van ons 12-jarige verblijf
in Nieuw-Guinea 1950 - 1962*

Stichting Ine

Deel 2

DEEL 4

BIJDRAGEN VAN:

		pagina
Clarenbach D.P.	Balikipapan groep DETA contractanten	200
Jansen L.	Het havenwezen in voormalig Nederlands Nieuw Guinea - Nieuw Guinea tijdperk - Havenwezen tijdperk	206
Rompas L.F.J.	Een relaas van een Nieuw Guinea contractant - Inleiding - Exodus - De sprong in het duister - Jacquélien met de bokkepoot - Een ander verhaal - Bezoek voor mij - Nabeschouwing	209
Venema O.	Overpeinzingen	217
Terlaak D.	Nieuw Guinea, een strafkolonie?	220
Jensen Ds. W.F.	Mijn contact met de "DETA-jongens"	226
Diepen van Mgr. P.	Brief	231

Stichting Indische Documenten

CLARENBACH D.P.

BALIKPAPAN GROEP DETA-CONTRACTANTEN 30 MEI 1950

1. Clarenbach Don	28 jr
2. Blaauw George	20 jr
3. Pechler Freek	26 jr
4. Hoorn Eddie	18 jr
5. Winter Albert	25 jr
6. d'Hollooy Frans	19 jr
7. Ernst Boy	18 jr
8. Versteegh Dick	16 jr
9. Corde de Croes	18 jr
10. Belman	18 jr
11. Jonas	18 jr
12. Lannoy de	18 jr
13. Smith Weimans Jack	20 jr
14. Bernard Anton	18 jr
15. Frankemont Wim	20 jr
16. Rigault George	19 jr
17. Meyer	18 jr
18. Pechler Arthur	20 jr

Bij de overdracht van de soevereiniteit over Indonesië aan de Indonesiërs op 27 december 1949 begon voor ons Indische Nederlanders een onzekere tijd. Ik was vanaf oktober 1946, tot aan mijn vertrek op 28 mei 1950, bij de plaatselijke Genie-dienst te Balikpapan werkzaam geweest als uitvoerder en ik had vele werkobjecten onder handen gehad, w.o. onderhoud en uitbreiding van het militaire vliegveld "4e vliegbasis" met de gebouwen, onderhoud van militaire kampementen te Hadjiran, Manggar en Sepinggan. Verder het oprichten van een steenen kalkbranderij t.b.v. de opbouw van de militaire kampementen te Balikpapan, die tijdens de Japanse bezetting in 1944 door de geallieerden platgebombardeed waren, en aanleg van wegen en koeliebarakken voor de militaire groententuinten. Bij de overdracht op 27 december waren de gebouwen in de kazernes voltooid, zodat er voor mij als uitvoerder niet veel werk meer was.

In januari begonnen er onregelmatigheden en schermutselingen tussen T.N.I. (Tentara National Indonesia) en K.N.I.L. eenheden. Er werd veel geschoten, vooral in de avonduren.

Mijn overste zou na de overdracht van de Territoriale Genie-diensten op Borneo aan de T.N.I. met pensioen naar Nederland gaan. Hij vroeg mij of hij mij eventueel kon helpen met een baan bij de B.P.M. te Balikpapan daar hij de baas van de P.B.M. goed kende.

Ik bedankte mijn overste voor zijn aanbod, daar ik reeds plannen had om naar Nieuw Guinea te emigreren.

Bij een lezing in de militaire soos door Ir. Schijfsma, voorzitter van de V.K.N.G. (Vereniging Kolonisatie Nieuw Guinea) te Batavia, over het openleggen van Nederlands Nieuw Guinea om straks als stamland van de Indische Nederlanders te kunnen fungeren, was mijn ideaal gesteld.

Met medewerking van de plaatselijke Genie-chef had ik tenten en gereedschap kunnen meekrijgen voor mijn emigratie naar Nederlands Nieuw Guinea.

Door de voorzitter van de V.K.N.G. te Balikpapan, de heer Ten Berghe, employé bij de B.P.M. (Bataafse Petroleum Maatschappij), werden jongens gevraagd als werkers naar Nieuw Guinea te worden uitgezonden op een eenjarig contract voor de D.E.T.A. (Dienst Economische en Technische Aangelegenheden), getekend door Mr. J.O. Rijke; met een dagloon van f 1,50 waarbij vrije voeding en huisvesting. Na een jaar konden wij ons beroep uitoefenen. Wij waren toen met 18 man door de B.P.M. medisch gekeurd en op 28 mei 1950 vertrokken wij met een K.P.M. (koninklijke Pakketvaart Mij) schip, de m.s. Bandjermasin als 3e klas passagiers (Dek) naar Soerabaja.

Ik werd door de heer Ten Berghe aangesteld als transportleider. De meeste jongens waren zonen van KNIL-militairen en waren nog scholieren of net van school. De reis naar Soerabaja duurde twee dagen. Wij zouden aansluiting krijgen met m.s. Van Riemsdijk, die naar Sorong zou vertrekken.

Maar helaas, toen de m.s. Bandjarmasin aan de kade van Tandjong Perak afmeerde en wij allen van boord moesten gaan, hoorden wij dat de m.s. Van Riemsdijk een dag tevoren was vertrokken. Wij werden door de vertegenwoordiger van het Hoge Commissariaat van Soerabaja, de heer van Ingen, verwelkomd en per militaire vrachtauto naar het AMVJ-gebouw aan de Darmo-boulevard gebracht, waar wij logies kregen. Wij verbleven hier tot eind juni 1950. Ik moest als transportleider iedere dag naar het Hoge Commissariaat aan de Goebeng-boulevard gaan om zakgeld voor de jongens te halen. Wij kregen iedere dag f 1,- per persoon. Op 25 juni kregen wij bericht dat wij de volgende morgen aan boord konden gaan van de m.s. Van Riebeeck, die ons via Den Pasar en Makassar naar Sorong zou vervoeren.

Toen wij (Balikpapan groep) aan boord kwamen, waren er al groepen van Batavia, Pontianak en Malang, allen DETA contractanten; verder vele kolonisten, marine personeel en KNIL militairen en hun gezinnen.

In de middag van de 26e juni was de boot volgeladen en om 6 uur 's middags werden de trossen losgegooid en de afvaart naar Bali was begonnen. Na een voorspoedige reis van enkele dagen en de afvaart naar Bali was begonnen, waar wij niet mochten passagieren daar er in de stad een onrustige sfeer heerste door de militaire opstand van Abdul Aziz. De omgeving van de haven werd beheerst door TNI-troepen van de Worang-divisie. Ze kwamen aan boord van de Van Riebeeck en zochten overal naar vuurwapens. Na een dag van spanning aan de kade vertrok de boot om 6 uur 's middags.

Daar de RMS reeds vanaf januari 1950 bestond, werd het KPM-schepen verboden om Ambon aan te doen.

Op 1 juli 1950 meerde de m.s. Van Riebeeck aan de haven van Sorong af. Sorong was toen al bekend als een oliestad, de zetel van de NNGPM (Nederlands Nieuw Guinea Petroleum Maatschappij). Overal heerste er bedrijvigheid in de omgeving van de haven. Oceaanschepen en olietankers lagen aan diverse kaden gemeerd. Ondertussen werden de ruimen van de m.s. Van Riebeeck geopend om goederen, bestemd voor Sorong, uit te laden. Passagiers die hier hun bestemming bereikten, gingen van boord. Nadat wij nog een nacht aan de Van Riebeeck hadden verbleven, kwam in de middag de KPM-boot de m.s. Karaton langs de Van Riebeeck liggen. Via loopplanken konden wij onze bagage en verhuisartikelen overbrengen. Grotere stukken en huisraad van de kolonisten werden met de hijskranen overgebracht. De volgende morgen om 7 uur precies werden de trossen losgegooid en de Karaton voer Manokwari-waarts.

De bootreis van Sorong naar Manokwari duurde een dag en een nacht.

Om twaalf uur voormiddag gooide de Karaton haar ankers voor de rede van Manokwari neer. Wij konden niet aan de kade komen, daar de haven van Manokwari tijdens de oorlog was vernield en gebombardeerd. Met motorsloepen werden de laadprauwen met bagage naar de wal gesleept.

De meeste kolonistenfamilies gingen hier van boord om hun nieuwe bestaan te kunnen voortzetten met de landbouw. Wij "DETA-werkers" boden zoveel mogelijk hulp bij het overbrengen van de huisraad en andere bagage van de kolonisten, daar zich onder deze groep veel bejaarden bevonden die hulpbehoevend en niet goed ter been waren. In de vooravond van diezelfde dag kwam de ontscheping gereed, waardoor de kapitein van de Karaton het sein gaf de ankers te lichten en te vertrekken, via Ransiki, Seroei en Sarmi, naar ons einddoel Hollandia.

's Morgens om 7 uur op 9 juli 1950 kwamen wij aan in de haven van Hollandia. De Karaton meerde aan de KPM-kade. Onze eerste indruk van Hollandia-haven was een nederzetting met overal zinken daken en quonsethutten en loodsen van de Amerikanen. De Humboldt-baai zag er heel groots en prachtig uit, bezaaid met overal kades. Vlak langs de kust rees het rotsgebergte over de hele baai.

De tweehonderd marinemensen werden met vrachtauto's opgehaald en naar hun kasernen gebracht boven het Kloofkamp. Wij DETA-werkers werden in twee groepen verdeeld. Een deel van ons werd naar Barak 20 aan de Oranjelaan gebracht en daar met andere jongens, die in maart waren aangekomen, gehuisvest. Totaal tweehonderd jongens in Barak 20.

Een klein aantal, twintig jongens, werd in een quonset-hut naast de DETA-kantine aan de waterkant (latere jachtclub-gebouw) ondergebracht.

Bij aankomst in Hollandia-haven hoorden wij dat in onze groep drie verstekelingen van Surabaya aanwezig waren en door de politie werden aangehouden. Dat waren Freunno, Walsari Wolff en Kicksen.

Op 10 juli 1950 begon ons contract met "DETA" voor een jaar te lopen.

Mijn groep werd ingedeeld bij de heer L. Salomons als hoofdopzichter, en ik werd als ploegbaas aangesteld met dezelfde voorwaarden als werker. Wij moesten quonset-hutten aan de Oranjelaan opzetten, tegenover Barak 20, bestemd voor de gezinnen van voorwerkers. En in de middaguren moesten wij als overwerk Barak 23 klaarmaken voor de volgende groep van tweehonderd DETA-jongens, die begin augustus 1950 zou arriveren. Ik vroeg toen aan mijn hoofdopzichter, de heer Salomons, of mijn hele ploeg, bestaande uit achttien man, naar deze barak mocht verhuizen als wij Barak 23 binnen twee weken geheel klaar konden maken, omdat wij in Barak 20 helemaal geen ruimte kregen. We lagen daar met veldbed en 50 cm ruimte, heel ongelukkig.

Toen de volgende groep DETA-jongens, afkomstig uit Bandung, Batavia en Surabaya aankwam, waren mijn jongens reeds naar Barak 23 verhuisd en kregen wij meer ruimte om ons te kunnen ontspannen na onze zware dagelijkse arbeid als DETA-contractanten.

Wij werkten als groep in ons eenjarig contract hard voor de opbouw van Nieuw Guinea. De meesten van ons hadden als ideaal een vaste vestiging in Nieuw Guinea te verwezenlijken. Daarom werd in de vrije uren na de arbeid overal in de omgeving materiaal verzameld en naar plaatsen gezocht om een huis te bouwen, met het vooruitzicht de ouders uit Java te laten overkomen, wanneer er in Hollandia huisvesting zou zijn.

Ondertussen hoorden wij in Hollandia slechte berichten over de toestand op Java, vooral voor de Indische gezinnen die niet naar Nederland konden gaan. Zij werden door de Indonesiërs vaak bemoelijkt met hun dagelijks leven en werk.

Midden augustus 1950 maakte ik door tussenkomst van de heer Versteegh (ex-hoofdopzichter bij de Genie-dienst te Balikpapan), die ook als DETA-contractant naar Nieuw Guinea was gegaan, kennis met de heer Van Beem, die plannen had om een paar huizen te laten bouwen in Hollandia. Hij had namelijk zijn transportbedrijf uit Bandung naar Hollandia overgebracht, bestaande uit vijf vrachtauto's. Hij vroeg mij of ik voor hem een huis op palen wilde bouwen op het Invasiestrand te Hollandia, geheel uit hout opgetrokken. Na een tekening te hebben gemaakt en een begroting te hebben uitgetrokken en verdere kosten etc. te hebben berekend, zouden wij een nieuwe groep vormen van jongens die gaarne in de middaguren "borongan" (aangenomen werk) wilden verrichten en verder zouden wij in de toekomst na ons eenjarig contract een aannemersbedrijf oprichten met gelijke winstdeling voor alle werkers.

Onze nieuwe groep bestond uit:

1. Don Clarenbach	8. Guus v.d. Geugten	15. Eddy Hoorn
2. Karel Vogelenzang	9. Karel Vogelenzang	16. Arnold Pieters
3. George Blaauw	10. Jan Kunst	
4. Arthur Pechler	11. Boy Burghout	
5. Frans d' Hollosy	12. Hans van Rooy	
6. Dick Versteegh	13. J. Gebhardt	
7. Louis Heyboom	14. De Fretes	

Door onze activiteiten voor de heer van Beem in de middaguren, kregen wij veel kennissen die ons met raad en daad terzijde wilden staan, met adviezen voor plaatsen in Hollandia-haven, waar de Amerikanen gehuisvest waren in de bush. Zodoende rees bij ons het plan om een grote barak op te zetten met een lap grond van 1 hectare tegen de heuvels, gelegen aan de weg van Hollandia-haven naar Kota Baru. Later noemden wij onze nederzetting "Santa Rosa". Door veel medewerking met transport van de bouwmaterialen door de heer van Beem konden wij zinkbladen, hout en ijskastenzink bij elkaar verzamelen en onze barak in een jaar nog klaar maken. De barak bestond uit een ruime voorkamer, bedoeld als zitkamer en eetkamer, en acht slaapkamers voor twee personen. Er was een apart gebouw voor badgelegenheid en w.c. Omdat wij op een heuvel zouden wonen zonder water, moesten we eerst pijpleidingen in de bush zoeken van zeker 300 m lengte, 2" buizen. Daar wij heel vaak voor de heer van Beem automotoren uit ravijnen moesten ophalen, wisten wij genoeg plaatsen waar we waterleiding buizen konden vinden en slopen. De groep was heel eendrachtig. Iedereen deed het werk dat hem opgedragen werd, zonder een wanklank, alleen met het vooruitzicht dat wij dan snel de huisvesting van de groep konden klaarmaken.

Voordat wij water konden krijgen boven onze heuvelbarak, moesten wij van de grote weg sleuven graven en zo door de bush ongeveer 300 m buizen leggen. Gelukkig was in onze groep een waterleiding-expert uit Surabaya, Jan Kunst, die ons leiding gaf voor de aanleg. Toen wij na veel zwoegen bovenop de heuvel water konden krijgen, gingen wij pas van de Barak 23 verhuizen. Voor de verlichting van onze barak gebruikten wij twee petromax-lampen. Voor ons ontbijt en lunch moesten wij iedere dag om beurten twee man naar de Berg en Dal-barak sturen, daar wij allen nog in de menage bij de DETA-keuken waren.

Toen wij allen reeds goed ingeburgerd waren in onze nieuwe omgeving, hadden wij besloten om als een soort van "slamatan" een openingsfeest van huize Santa Rosa te organiseren met als gasten:

Fam. Mr. Filet	Hoofd Sociale zaken
Fam. Ritter	Sociale zaken
Fam. Salomons	Hoofdopzichter DETA
Fam. Jansen	
Fam. Henk Post	Kadaster
Fam. van der Weijden	Kadaster
Fam. Tinkelenberg	Kadaster
Fam. Bloem	
Fam. Vogelenzang	
Fam. de Boer	
Fam. Hecker	
Floortje Vogelenzang	
Heer van Beem	
Heer Zeller	Hoofd Kadaster
Commissaris Post	Politie
en vele Papoea's uit Tobati	
Boet van Delden	
Fam. Bruinslot	

Ondertussen hadden wij voor de ouders van de jongens die eventueel naar Hollandia zouden overkomen, de gronden rond de barak verkaveld.

George Blaauw en Jan Kunst kregen in de hoek van de Barak op de betonnen vloer een kavel om een huis op te bouwen. Louis Meyboom en Guus van de Geugten kregen aan de voorzijde beiden een kavel en maakten daar een koppelwoning. Fam. Vogelenzang en Hans van Rooy kregen naast elkaar een kavel. Achter hun kavel kreeg Boy Ernst ook een kavel. Ik had voor mezelf aan de benedenzijde van de heuvel, die grensde aan de verkeersweg, een kavel. Wij waren allen serieus bezig geweest om ons ideaal in Hollandia te verwezenlijken.

Na een jaar contracttijd voor de DETA werden diverse gouvernementdiensten opgericht en konden jongens opgeleid worden. De heer Zeller, hoofd van het kadaster in Hollandia, die vaak aan onze groep hulp vroeg voor karweitjes, vroeg mij of er in de groep jongens waren met een Mulo-diploma. Zes jongens gingen naar het Kadaster om tot opnemers opgeleid te worden.

Velen van onze groep zijn na de overdracht van Nederlands Nieuw Guinea in oktober 1962 met hun gezinnen naar Nederland vertrokken.

Ik was na mijn eenjarig DETA-contract naar de Genie wegebouw te Hollandia-haven overgegaan. In 1954 werd ik overgeplaatst naar Kaimana voor de aanleg van het militair vliegveld en een weg van 8 km naar Kaimana. Bij het opheffen van de Koninklijke Landmacht in Nieuw Guinea werd ik naar de "Dienst van Waterstaat en Opbouw" overgeplaatst en als opzichter belast met de oprichting van de R.W.D. te Kaimana. Later in 1957 werd ik overgeplaatst naar Fak-Fak bij de R.W.D. en ben daar in het huwelijk getreden met mijn tegenwoordige echtgenote. In 1958 werd ik naar Hollandia overgeplaatst en bij de R.W.D. te Hollandia afdeling "Nieuwbouw Uitvoering" als hoofdopziener en later opzichter tewerkgesteld.

Bij de overdracht van Nederlands Nieuw Guinea aan de UNTEA op 1 oktober 1962 vertrok ik, na een verblijf van twaalf bewogen jaren met hun ups en downs, met mijn gezin met vier kinderen naar Nederland om weer voor de vierde maal opnieuw mijn carrière op te bouwen.

Bij een terugblik op mijn verloren idealen, na zesentwintig jaar hier in Nederland genesteld te zijn en hard gewerkt te hebben, nu ik op mijn 65e jaar van mijn verdiende pensioen kan genieten temidden van kinderen en kleinkinderen, denk ik vaak terug aan de harde, maar mooie tijd in dat mooie, warme tropenland, een stukje van de Gordel van Smaragd, Nieuw Guinea, thans Irian Barat.

HET HAVENWEZEN IN VOORMALIG NEDERLANDS NIEUW GUINEA

Het personeel van het Havenwezen in Nederlands Nieuw Guinea is voornamelijk gerecrueteerd uit jongens die uit Makassar komen en bij het Gouvernement een eenjarig DETA-contract hebben getekend. Zoals vele jongens zijn deze jongens met mooie woorden en beloften naar Nederlands Nieuw Guinea, hierna NNG afgekort, gelokt om daar voor *f* 1,50 per dag inclusief vrije kost en inwoning, koelie arbeid te verrichten. Gelokt is het enige juiste woord daarvoor.

Met mooie woorden zoals een eigen stamland, een eigen huis bouwen om later je familie over te laten komen en nog meer van dat fraais zijn ze als het ware met open ogen erin geluisd. Een ieder die de situatie in de Republiek Indonesië anno 1950 kent weet dat er onder de Indische gemeenschap onrust heerst vanwege hun betrokkenheid in de strijd tegen de Indonesiërs in hun strijd voor onafhankelijkheid. Ofschoon zij er part nog deel aan hebben, ligt de kwestie Westerling nog vers in het geheugen en is de mogelijkheid heel groot aanwezig dat zij er op aangekeken en misschien zelfs wel aansprakelijk voor worden gesteld. Niet te spreken over de vorming van de Republiek Indonesië Timoer, oftewel in de Republiek Oost Indonesië, en met de daarbij gepaard gaande onlusten onder leiding van ex KNIL militair Andy Azis Abdoel Azis.

De Indische gemeenschap in heel Indonesië heeft er zijn buik vol van. Na drie en een half jaar Japanse bezetting, de tijd die daarna volgde tot aan de Soevereiniteit Overdracht in december 1950. De meeste mannen hebben in een voor hun vreemd land als krijgsgevangene slavenarbeid moeten verrichten waarbij ettelijken er het loodje bij hebben gelegd. Sommigen die deze nachtmerrie hebben overleefd en in hun geboorteland zijn teruggekomen krijgen tot hun schrik en verbazing te horen dat hun familie in het binnenland zijn geïnterneerd. Ook hierbij zijn vele slachtoffers gevallen. Voor de mannen die tijdens de oorlog in Indonesië als krijgsgevangene dan wel geïnterneerde zijn gebleven is het ook een lijdensweg geweest waarbij de nodige doden zijn gevallen. Ook vrouwen en kinderen worden achter prikkeldraad geplaatst alhoewel dit niet voor iedereen geldt. Veel hangt af van de plaats waar men woont en of de lokale bevolking je goed gezind is. Dit laatste is veelal voor de Indischen van toepassing daar men voor de oorlog een meer dan goede relatie met elkaar heeft. Ook telt het feit dat vele Indischen nogal wat Indonesische verwanten hebben die het dan voor hun opnemen. Op TV documentaires in Nederland worden alleen maar beelden getoond van blanke Nederlandse vrouwen en kinderen in Japanse interneringskampen wat beslist niet waar is. Er zijn ettelijke Indische families die ook in kampen zijn opgesloten en waarvan velen het niet hebben overleefd. Een heel enkele keer, in de maand augustus bij de bevrijding van Indonesië, komt zo'n Indische man of vrouw wel eens op de beeldbuis waar zij worden geïnterviewd. Meestal zijn het de blanke landgenoten.

Soms krijg ik de indruk dat het opzet is om zo de Nederlanders in Nederland het beeld te geven dat het met de Indischen in de Tweede Wereldoorlog toch niet zo slecht is gegaan. Met nadruk wil ik hier beweren dat er bij de Indischen geen ene familie is die tijdens de oorlog of daarna tijdens de strijd om de onafhankelijkheid, de zogenaamde "bersiap" tijd, niet een of meerdere verwanten in de eerste, tweede of derde graad heeft verloren. Tenzij men hun er uitdrukkelijk om vraagt, praat men er liever niet over, zeker niet tegen vreemden. Het is hun cultuur om te zwijgen over het door hen ondervonden leed. Met personen die hetzelfde hebben meegemaakt kunnen soms herinneringen boven water komen en ontstaat er een band die voor sommige personen niet is te begrijpen, zeker niet voor een westerling die zich niet in de Indische samenleving heeft verdiept.

NIEUW GUINEA TIJDPERK

Van Makassar per m.s. Karossa, van de Koninklijke Pakketvaart Mij, via Sorong, Manokwarie en Biak naar Hollandia waar wij 3 oktober 1950 aankwamen. Bij aankomst werden we direct naar een vliegveld gedirigeerd aan het Sentani meer, genaamd Sentanis Air Strip om er de broodnodige herstelwerkzaamheden te verrichten. (Air Strip is namelijk een Amerikaanse benaming voor een vliegveld met een lengte van om en nabij de twee en halve kilometer waar hoofdzakelijk de vliegtuigen van de vliegmaatschappij de Kroonduif landen en stijgen. In geval als dit waar reparaties noodzakelijk zijn wijken de vliegtuigen uit naar een, circa vijf kilometer verder gelegen landingsbaan namelijk Hollandia strip).

Deze Strips zijn door de Amerikaanse Genie troepen aangelegd en hebben oorspronkelijk, nadat de ondergrond is geëgaliseerd, een verharding van aaneen gehaakte en van gaten voorziene ijzere strippen, vandaar de benaming. Later, midden in de jaren vijftig is er een asfalt verharding aangebracht nadat men er de strips vanaf heeft gehaald.

Toen dit karwei geklaard was is de groep uit Makassar naar Hollandia overgeplaatst waar we in eerste instantie in de huizenbouw werden ingezet.

We werden aan de Oranjelaan barak 23 ondergebracht, beter bekend als "Huize de Goede Hoop". Waar de "Hoop" in moet zitten en dan nog wel "Goede" kan ik met de beste wil ter wereld tot en met vandaag de dag niet ontdekken. Voor ons is het maar een barak net als alle andere barakken waarin de DETA-jongens zijn gehuisvest die zelfs, volgens de toen geldende normen, het predikaat "Huize" in de verste verte niet benaderd.

De huizen die we moesten bouwen hebben een houten geraamte, gespannen met steengas waarop dan gestukadoord moest worden. Deze woningen zijn op oude Amerikaanse fundaties gebouwd aan de Oranjelaan. De groep huizen op deze manier opgezet kreeg later de naam Bonte Dorp. Waarom het zo genoemd wordt weet ik niet. Mogelijk vanwege het bonte gezelschap dat er later in woont. Ieder huis heeft twee slaapkamers, een woonkamer, een keuken en een heuse badkamer, weliswaar niet getegeld, maar toch een vooruitgang en een hurk-toilet die

ook nog is af te sluiten als men zijn dagelijkse behoefte moet doen. Later zijn we als groep naar het Havenwezen overgeplaatst.

HAVENWEZEN TIJDPERK

Het Havenwezen is in Nieuw Guinea een onderdeel van Openbare Werken en heeft allereerst tot taak het repareren en onderhouden van de aanlegsteigers en de daarbij behorende onroerende goederen zoals loodsen, kantoren en dergelijke die tijdens de oorlog door de Amerikanen zijn aangelegd en gebouwd maar nooit zijn onderhouden. Op de tweede plaats, uit dump materialen twee pontons op te bouwen waarop een kraan te plaatsen die nodig is voor alledaagse werkzaamheden en zonodig kan assisteren bij het laden en lossen van schepen, een werkje dat ons ook is toebedacht en het beheren van de sleepboten "Emma" en "Lara". Voor de ponton die op het Sentani meer is gestationeerd en als veer dienst doet, levert het havenwezen het personeel. Ook is zij verantwoordelijk voor de levering van drinkwater aan de schepen. Zoals hierboven is vermeld zijn de steigers door de Amerikanen aangelegd die in Hollandia hun hoofdkwartier hebben gevestigd en als springplank hebben gebruikt om de Filippijnen te heroveren, waar zij een paar jaar geleden zijn uitgeknikkerd. Het uiteindelijke doel is de verovering van Japan, maar door gebruik te maken van de atoombom is de oorlog met een behoorlijke tijd verkort en heeft een hoop mensenlevens, aan geallieerde zijde althans, gespaard.

Oorspronkelijk waren er meer steigers maar omdat het Gouvernement niet meer dan vier nodig heeft is de rest verwaarloosd. De in gebruik zijnde steigers zijn de, Marine-, KPM-, Holland- en Olie-steigers. Deze laatste wordt bijna uitsluitend door de BPM gebruikt die op het daar aanliggende terrein een olie opslagplaats heeft. Al deze steigers verkeerden bij onze plaatsing bij het Havenwezen in een dusdanige staat dat je je ogen goed de kost moet geven wil je niet in zee vallen als jij je erop begeeft. Het herstellen ervan is zwaar lichamelijk arbeid plus het feit dat je het soms moet doen bij temperaturen die je, zelfs wanneer je in de tropen bent geboren en wel het een en ander gewend, aan de hoge kant vindt. Zoals de haven er nu uitziet heeft het ons wel menig zweetdruppel gekost. Tot dusver zijn het allemaal houten steigers en in een later stadium is er door de Hollandse Beton Maatschappij een betonnen voor in de plaats gekomen, namelijk die van de Marine. Dit alles heb ik niet meer mee mogen maken, daar ik medio de jaren vijftig naar Holland ben gegaan. Contact heb ik wel gehouden met de jongens van de Makassar ploeg waar ik deel van heb uitgemaakt en die mij op de hoogte houden van alle gebeurtenissen daar.

Uiteindelijk zijn alle Havenwerken in Nieuw Guinea onder toezicht komen te staan van Hollandia en zijn de jongens verspreid over het eiland als Toezichthouder geplaatst. Op het gebied van Havenwerken zijn de jongens uit Makassar met recht de werkers van het eerste uur en velen zijn er gebleven tot aan de overdracht aan de UNTEA op 1 oktober 1962 waarna repatriëring naar Nederland volgt.

L.F.J. ROMPAS

EEN RELAAS VAN EEN NIEUW GUINEA-CONTRACTANT

INLEIDING

Na al die moeilijke jaren van de Japanse bezetting, kampeven, Bersiap-tijd, de tijd van kidnapping, verkrachtingen, moorden en vele andere provocaties door extremistische en/of fanatieke groepen op Java en elders, die verweer opriepen bij de slachtoffers en alle anderen die zich bedreigd voelden, hoopte men een rustiger tijd tegemoet te zien om een rustig en vreedzaam bestaan te kunnen opbouwen. Het tegendeel was waar.

Met de eerste politionele actie probeerde men rust en orde te handhaven. De politiek eiste een onmiddellijke stopzetting hiervan en Nederland werd onder druk gezet door andere grote wereldmachten om te onderhandelen. De actie werd stopgezet en er kwam een "Cease fire" met de afbakening van de gebieden, maar ondanks deze afbakening, die in overleg met de tegenpartij was geschied, gingen de infiltraties gewoon door. De vijand veranderde van tactiek en ging over tot de territoriale oorlog (volksoorlog).

De tweede politionele actie was een noodzakelijk kwaad, maar botste tenslotte tegen een muur van politieke buitenlandse machten en de druk op Nederland werd zo groot, dat zij tenslotte zwichtte en zodoende werd de KNIL ontbonden en de KL van Java en elders moest verdwijnen.

Wat moest er nu gaan gebeuren met de ex-KNIL-ers en alle anderen die de Nederlandse vlag trouw waren gebleven?

EXODUS

Met deze gebeurtenissen op de achtergrond zijn er velen naar Nieuw Guinea vertrokken. Men kende alleen het woord politiek, maar wist niet wat het allemaal in die dagen inhield. Een krant was er immers niet en de radio was toen nog uiterst zeldzaam. Het meeste nieuws dat we opvingen was alleen maar van horen zeggen, het welbekende Kabar angin.

De exodus naar Nieuw Guinea was hoofdzakelijk gebaseerd op zelfbehoud. Immers, op Java blijven betekende groot risico nemen op je toekomst. De berichten werden steeds negatiever, wat uiteindelijk escaleerde in het wegtrekken van grote groepen naar Nederland of Nieuw Guinea.

Dankbaar werd er gebruik gemaakt van de gelegenheid die de DETA en Genie boden om, middels een contract van een jaar, gratis de overtocht naar Nieuw Guinea te maken.

Ook waren er velen die op eigen initiatief en met enig kapitaal de "stap" aandurfden. Deze laatstgenoemde groep koos voornamelijk Manokwari als bestemming. Boten vol met deze emigranten vertrokken naar Nieuw Guinea.

Jongeren die eigenlijk nog op de schoolbanken thuishoorden, maar ook ouderen waagden deze "sprong"

Was het een sprong in het duister?

Een van die emigrant-contractanten was schrijver dezes. Hier volgt zijn verhaal - één van de vele.

DE SPRONG IN HET DUISTER

Het was een mooie dag, de zon scheen en de hemel was strakblauw. Op de Riouwstraat en Tjihapit liepen de Toekang djualans (verkopers) met hun pikolans (draagstokken) over de schouder. Er reed een jeep voorbij met nog het rood, wit en blauw-teken op de motorkap, zoals alle andere militaire voertuigen dat hadden. Het straatbeeld leek bijna vooroorlogs. Het leek bijna te mooi om waar te zijn - en warempel, de "domper" was in aantocht.

Geruchten dat de "overdracht" zeer binnenkort zou plaatsvinden werden sterker en sterker.

"Wat nu?" vroegen velen zich af.

Van horen zeggen kwam mij ter ore dat men bezig was om arbeidskrachten voor Nieuw Guinea te werven. Middels een contract van een jaar werd je een gratis overtocht aangeboden.

"Dit is mijn kans", dacht ik en besloot naar het wervingsadres te gaan voor informatie. Ietwat teleurgesteld kwam ik op het adres aan; voor het huis stond een drom jongens te wachten om zich te kunnen aanmelden. Met de gedachte; "ik zal wel weer achter het net vissen", sloot ik toch maar achter de andere jongens aan.

Het viel mee. Ik kon eventueel mee, wanneer ik het besloten had, maar de tijd voor deze besluitneming was maar heel erg kort. Na heel wat wikken en wegen met mijn wederhelft besloten we dat ik zou gaan. Blijven betekende in mijn geval toch grote risico's nemen. Een ander alternatief had ik niet.

De voorbereidingen voor het vertrek werden gemaakt en weldra was het uur van afscheid nemen daar. De sprong in het duister was begonnen.

De vrachtwagen waar we met onze bagage in zaten reed weg. Velen van ons zaten stil op hun koffers en keken nog even om naar het stukje Bandoeng dat nu verleden tijd begon te worden: familie, vrienden en kennissen achterlatend en emoties proberen de baas te blijven.

Ook ik kreeg met emoties te kampen. Het kon voor mij niet anders, ik moest deze stap ondernemen. Ik liet mijn vrouw, die ons eerste kind verwachtte, achter.

We kwamen in Batavia aan en reden naar een gewezen vrouwenkamp waar we werden ondergebracht. Stromatrasen werden uitgedeeld en we mochten een plaatsje gaan zoeken in een van de leegstaande barakken.

Ik weet niet meer hoe lang we in Batavia verbleven, maar het wachten was op een bootgelegenheid naar Nieuw Guinea.

Het was eindelijk zover en we werden ingescheept op de LST III (een landingsvaartuig). De boot maakte zich klaar voor vertrek, de touwen werden losgegooid en de reis was begonnen. Ook hier stonden we aan de railing naar de lege kade te

kijken, die zich langzaam van ons verwijderde. Enkele mensen liepen er nog op de kade, maar geen familie, vrienden of kennissen, niemand die ons een laatste afscheid toewuifde. Bij enkelen begonnen de emoties weer parten te spelen. Waarom had dit moeten gebeuren? Het had toch zo mooi kunnen zijn.

De reis was eentonig en saai. Het gestamp van de motoren maakte je slaperig. Er was verder niets te beleven aan boord. Het dek van de LST was volgestouwd met militaire voertuigen, die zo dicht op elkaar stonden dat je bijna niet eens de ruimte had om er tussendoor te lopen. Ons eten aan boord varieerde van rijst met blik-sardine tot sardine met rijst. Dit twee - maten - ritme duurde voort tot Hollandia. De kustlijn van Nieuw Guinea kwam in de verte in zicht. Manokwari zouden we het eerst aandoen. In de verte zagen we een prachtig wit strandje, dat bij het dichterbijkomen strand werd en na wat gemanoevrere landden wij in een afgelegen baai. De landingsdeuren gingen open en wij zagenbush en nog eens bush.

Op die dag, 31 december 1949, kwam ook de Waibalong, een KPM-boot binnen-varen en kwam in de baai voor anker. Ook deze boot bracht emigranten (of moet ik zeggen "vluchtelingen") naar Nieuw Guinea.

We waren heel benieuwd waar deze mensen allemaal vandaan kwamen en probeerden met hen in contact te komen. We togen naar de aanlegplaats van de skotjies (kleine laadprauwen), waar passagiers en barangs (bagage) werd gedropt. "Lui, het zijn Indo's, Kom, we zullen hen helpen, kassian toch," zei een van ons. De daad bij het woord voegende begonnen we ongevraagd de barangs uit de skotjies te lossen.

Wat een spullen hadden deze mensen allemaal meegenomen. We waren een tijd aan de gang met het lossen, toen het inmiddels donker begon te worden. De kisten, kasten en koffers en andere spullen waren behoorlijk zwaar. "Ik denk, de eigenaar van deze kist hij brengt stenen mee", merkte een van ons op.

We waren bezig een bundel gedèg-platen (gevlochten bamboe) los te maken om het lossen te vergemakkelijken, toen een figuur naar ons toe kwam en met opgeheven handen begon te schelden. Hij gebod ons de bundel gedèg-platen in zijn geheel op de pier te deponeren. Met mankracht was dit bijna onmogelijk en dan nog te weten dat het vrij donker was.

We werden op dat moment zo kwaad en wilden die man te lijf gaan, maar gelukkig was er een van ons nog bij zijn positieven.

Met de woorden: "Soedah, laat hem maar stukken in zijn spullen. Kom, we gaan er maar vandoor. Hij denkt zeker, we zijn koelies van hem", staakten wij onze hulp en lieten de boel de boel. Onderweg naar onze boot zei een van onze jongens, die nog maar niet over zijn woede heen was: "Die vent denkt zeker, hij is Onze Lieve Heer. Nota bene, wij doen dit alles om hen te helpen zonder betalen!" Met de woorden; "Soedah, laat maar staan", probeerden we hem te kalmeren.

Op het bovendeck van de LST III werd hier nog over nagepraat. Die Oudejaarsavond "vierden" wij op het bovendeck van de boot zonder familie, drank en spekkook.

Via Biak voeren we Hollandia-waarts. Rechts van ons zagen we de kustlijn van Nieuw Guinea. De baai van Hollandia doemde voor ons op en al gauw zagen we in de verte de quonsets die tegen de heuvels waren gebouwd en de paalwoningen in de baai.

Met gemengde gevoelens en stil voor ons heen kijkend beleefden wij deze aankomst.

Op het land was geen kip te bespeuren. Wist men soms niet van onze komst? (Wat een verbeelding van ons, hè).

Al gauw merkten we dat men ons wel degelijk verwachtte. Verdekt opgestelde militairen met een wapen in de aanslag keken met een grimmige blik naar ons, klaar om te schieten. De hen toegeworpen touwen werden volledig genegeerd.

Maar wat was het geval? Op weg naar Hollandia moest de Nederlandse vlag van onze boot gestreken worden en de Indonesische tweekleur gehesen, dit in verband met de overdracht van al het militair materiaal aan de Republiek Indonesia.

Na enig uitleg kon zonder enig incident of derde politionele actie de zaak worden gesust en konden de militairen, die ons toch nog geholpen hadden bij de landing, inrukken. De landing vond toch "zonder bloedvergieten" plaats.

We werden naar het Kloofkamp getransporteerd. Alwaar we in een van de barakken een slaapplek kregen toegewezen van plusminus 1,5 bij 2 meter. Geen bed, veldbed of kussens. Zelfs geen matje.

Een beetje teleurgesteld waren we op dat moment wel, maar we bleven toch optimistisch. Tijd om te acclimatiseren werd ons niet gegund. Zonder veel omhaal werd ons verteld wat het contract dat we getekend hadden, inhield.

Hard werken werd van ons vereist en we moesten te allen tijde beschikbaar zijn, wat we dan ook heel gauw merkten.

Het eten was bar slecht en bestond uit gedroogde aardappelen die opnieuw gekookt werden en tot een soort puree geprakt. Een soort vleesjus, waarin soms een stukje vlees (uit blik) rondreef, kregen we er dan bij. "Honger maakt rauwe bonen zoet".

Ook de Waibalong kwam de haven van Hollandia binnenvaren met jongens van de DETA. Natuurlijk werden er pogingen gedaan nader contact met de ploeg te krijgen, in de hoop vrienden, kennissen of familieleden te ontmoeten. De gemeenschap in Hollandia-haven werd groter en gezelliger.

Groepen van jongens werden verplaatst naar Kota Baroe, Ifar en Base G.

Zou Nieuw Guinea ons tweede moederland worden? Zouden we hier een rustig bestaan kunnen opbouwen om vreedzaam verder te kunnen leven zonder dreiging van moord, doodslag, kidnapping en andere provocaties?

Er kwam een boot binnen met o.a. cement aan boord dat moest worden gelost en getransporteerd. Met man en macht moesten de zakken (van 50 kilo) worden binnengehaald voordat ze verregenden. Op je nek werden die zakken dan één voor één op de wachtende vrachtwagens geladen. De transpiratie vermengde zich met de cement tot een dikke laag op je nek, schouders en eventueel gezicht.

Al gauw leek je dan op een levend kunstwerk (standbeeld dat zich bewoog). Met dat al leek alles dan heel komisch. Er werden dan ook de nodige opmerkingen

gemaakt en flink gelachen. Gelukkig zat de humor er nog in. Tegen de avond was het werk geklaard en toen volgde de "decementatie" van haren, nek, gezicht en schouders. Na deze metamorfose was je weer geheel een mens van vlees en bloed en kunstwerk af.

Onze groep bleef in het APO-kamp omdat we te werk werden gesteld op de Motorpool. Als taak kregen we te helpen met het militaire wagenpark te onderhouden, repareren en rijklaar te houden.

De jongens van het doorsmeerstation hadden het heel zwaar te verduren. Glimmend van de olie van top tot teen gingen ze iedere middag barak-waarts; maar het moreel bleef goed en eenieder was vol goede moed. Een teken van depressieve aard (subjectief gezien) was niet te bespeuren.

JACQUELIEN MET DE BOKKEPOOT

Op een avond kwam een van de jongens (chauffeur van een driekwart-tonner) de barak binnen met een heel sterk verhaal. Bijna fluisterend vertelde hij zijn belevenis.

"Lui, moeten jullie eens horen," wenkte hij met zijn hand en fluisterend vertelde hij verder: "Ik moest naar Kota Baroe en het was stikdonker op de weg. Iets voorbij de Haarpinbocht stond plotseling een heel mooie vrouw te liften langs de kant van de weg."

"Hoe kan je nou in het donker zien dat het een mooie vrouw is?", vroegen we hem. "Ach, ik heb toch koplampen op de auto," zei hij verontwaardigd.

"Laat hem toch verder vertellen", zei weer een ander.

Na enig tumult vervolgde hij zijn verhaal: "Ik stopte en maakte galant het portier van de auto voor haar open. Zonder iets te zeggen ging ze naast me in de cabine zitten, Ik zette de wagen weer in de versnelling en reed verder en vroeg haar waar ze naar toe moest. Ze zei niets. In vragende vorm en haar aankijkend zei ik: "Kota Baroe?" In het weinige licht van de cabine zag ik dat ze ja knikte.

"Ach, boleh, jouw verhaal", zei er een kritisch.

Hij negeerde deze opmerking en vervolgde zijn verhaal. "Voor Kota Baroe, in de bush, zei ze plotseling: Stop maar!" Als door een slang gebeten schrok ik en trapte op de rem. Ik maakte de binnenverlichting aan om haar gemakkelijker te laten uitstappen en toen zag ik in plaats van een paar verleidelijke vrouwenbenen twee bokkepoten".

De toehoorders maakten geen opmerkingen, het bleef enige seconden stil, tot eensklaps iemand vroeg; "En wat deed je toen?"

"Mijn nekharen (nu, achtendertig jaar later kan ik me bijna niet meer herinneren of hij toen wel nekharen had) gingen overeind staan. Ik sloot de portieren met een klap en gaf vol gas", zo besloot hij zijn verhaal.

Waar of niet waar?

De geruchten over deze vrouw met de bokkepoten werden hardnekkiger. Ze werd op verschillende plaatsen gesignaleerd door verschillende autorijders.

Ik geeft de lezer de vrijheid om zelf te oordelen of hij/zij dit verhaal geloofwaardig vindt of niet.

EEN ANDER VERHAAL

Een paar Hollandse verpleegstertjes waren na het recreëren op een van de stranden plotseling verdwenen.

De hele omgeving werd nagezocht, maar het resultaat was en bleef negatief. Op dat moment bestond deze omgeving bijna voornamelijk uit dumpmateriaal van de Amerikanen. Kapot geschoten militaire voertuigen en amfibiemateriaal dat bij de landing gebruikt was stonden kris kras door elkaar en waren bijna geheel overwoekerd door onkruid, een schuilplaats voor slangen, schorpioenen en ander giftige insecten en ongedierte. In een van de daar aanwezige lege kisten werden deze verpleegstertjes na enige weken weer teruggevonden. Met verwaasde blikken, verwilderde haren en nog levende wormen die uit mond en neusgaten kropen, geheel verzwakt en bijna tot niets in staat.

Volgens zeggen werden deze verpleegstertjes met spoed op transport naar Holland gezet. Waar of niet waar? Ik weet het niet.

De regentijd brak aan en op een dag kregen we bericht binnen dat enkele bruggen tussen Hollandia-haven en Ifar waren weggeslagen. Onze groep moest de Genietroepen assisteren met het aanleggen van noodbruggen (Bailey-bruggen).

Het regende pijpestelen, maar het werk moest geklaard worden. Tegen de middag was het zover dat de laatste brug bijna klaar was, toen er in de verte met een rotvaart een jeep aankwam, die over de brug wou rijden. De brug was nog niet open omdat de brugdeskundige nog niet aanwezig was om hem te keuren. We hielden de jeeprijder aan en verboden hem over de brug te gaan. Ondanks onze uitleg wou hij toch met alle geweld er overheen. "De brug is toch klaar!" zei hij. Een van de jongens merkte zijn lange haar op, zoals dat van de peloppers (Indonesische nationalist) en zei: "Hé, pelopper, als je er toch overheen wilt, ga dan gerust je gang, maar dan op eigen risico!"

De man keek niet om, gaf gas en reed vervolgens met een rotvaart over de brug. De brug was degelijk in elkaar gezet en de brugdeskundige (een luitenant) keurde dit bouwwerk later ook goed - ja, we leverden werkelijk degelijk werk op! En zo moesten we vele karweitjes opknappen, ook soms bij nacht en ontij.

BEZOEK VOOR MIJ

Er is bezoek voor jou, waarschuwde men mij en ik zag een heer lopen, heel sportief gekleed in een witte short en met een strooien hoed op.

Hij kwam op mij af en vroeg of ik wel de door hem gezochte persoon was. Hij stelde zich voor als het hoofd van de afdeling Landbouwvoorlichtingsdienst, de heer Ir. Brantjes. Hij kwam met een indertijd door mij in Bandoeng geschreven sollicitatie, die ik zo goed als vergeten was. Hij verontschuldigde zich niet eerder op mijn sollicitatie gereageerd te hebben, omdat hij geen mensen buiten Nieuw Guinea mocht aannemen. Hij had overal naar mij gezocht en me uiteindelijk (eureka) gevonden. Zijn mededeling was -hoe kon het ook anders na die inleiding- dat ik aangenomen was.

Zonder naar salaris, rang en functie te informeren vroeg ik hem wanneer ik kon beginnen.

Zijn antwoord was: "Liever vandaag dan morgen." Ik was in de zevende hemel van vreugde, maar ik informeerde hem dat dit niet zomaar kon, omdat ik een contract had lopen bij de Genie en niet zomaar weg kon zonder afkoop. De middelen voor de afkoop bezat ik niet.

"Geen bezwaar", luidde het antwoord. "Voor de rest zullen wij wel zorg dragen". De heer Brantjes vroeg me indien mogelijk de volgende dag nog naar zijn kantoor te gaan om de zaak te regelen en zo geschiedde het dan ook.

Nadat de administratieve zaken waren geregeld, moest ik naar het magazijn, waar ik vier stel Amerikaanse marine-werkkleding kreeg, bestaande uit lange jeansbroeken en blauwe shirts, een veldbed en enige drinkmokken van de Amerikaanse marine. Dit kwam heel goed van pas, omdat mijn meegenomen kleding bijna totaal versleten was.

Het wachten was nu op de KPM-boot die me naar Merauke zou brengen, want daar was ik geplaatst. Ik zou het werk overnemen van een (Nica-)adjutant die daar als leerling-opzichter(?) te werk was gesteld. Die militaire rang verwonderde me wel.

AFSCHIED

De tijd was gekomen dat ik afscheid moest nemen van de jongens, want de KPM-boot was binnen. De heer Brantjes zou me komen ophalen en naar de boot brengen, maar ik prefereerde de vrachtwagen waarmee mijn vrienden ook naar de haven konden gaan om afscheid te nemen. Bijna alle jongens hielpen mij met de bagage en sprongen op de vrachtwagen.

De heer Brantjes zou eerder naar de haven gaan om mijn ticket te regelen. Ongeveer drie maanden was ik een van hen geweest die ik nu moest gaan verlaten; de vuilste baantjes hadden we samen met elkaar opgeknaapt. We hadden steun aan elkaar gehad en nu moest ik alleen verder gaan.

Maar deze kans moest ik aannemen. Nu bestond de mogelijkheid dat ik vrouw en kind kon laten overkomen. Het uur van vertrek was daar en we moesten afscheid nemen. Ik gaf de jongens één voor één een hand en bedankte hun voor alles wat zij voor me gedaan hadden. Ik wenste hun heel veel succes in het verdere leven. De boot maakt zich los van de kade en begon met de reis naar Merauke. De figuurtjes op de kade werden hoe langer hoe kleiner, totdat ze geheel verdwenen. Mijn contractanten-tijd was hiermee afgerond. Ik had heel veel mensenkennis opgedaan.

NABESCHOUWING

De tijd dat ik als gouvernementsambtenaar bij de Landbouw Voorlichtingsdienst heb gewerkt is een hoofdstuk apart. Ik was begonnen als dienstdoend landbouwopzichter en via de rangen waarnemend Landbouwopzichter, Landbouwopzichter en Landbouwopzichter I werd ik Hoofd-Landbouwopzichter.

Op het eiland Japen werd ons werk (van de heer De Vries die mijn baas was en mijzelf) bekroond met het ridderschap in de Orde van Oranje-Nassau. Toen we daar begonnen, stonden er alleen een paar cacaobomen in de proeftuin en toen we van het eiland Japen weg moesten in verband met de overdracht, telden Japen en Waropen (ons subressort) plm. 600 ha. bevolkingscacao, waarvan ca één derde reeds productie opleverde. Vanuit Nederland kregen we ons eigen (grote blok) chocolade puur. En ik moet u zeggen, waarde lezer, het smaakte voortreffelijk.

Voor wat betreft de contractanten-tijd in Hollandia het volgende: voor de jongens die als DETA- of Genie-contractant hun werk en plichten hebben vervuld, heb ik niets anders dan lof. Zij hebben getoond dat zij kunnen aanpakken onder zeer moeilijke omstandigheden. Zij waren de buffers voor de verdere opbouw van Nieuw Guinea. Het werk dat zij hebben verricht bestond niet altijd uit de makkelijkste en/of schoonste baantjes (zeg maar "koeliewerk") en daarmee hebben zij aangetoond dat geen werk voor hen te vies was.

Ik ben er van overtuigd dat zij iets van hun leven gemaakt hebben.

Lui, petje af.

De sprong in het duister was gelukkig meegevallen en we zijn gelukkig op onze pootjes terecht gekomen.

O. VENEMA

OVERPEINZINGEN

1 Januari was voor mij een mijlpaal in mijn leven.

Wat geweest is, is geweest! Je jeugd, je opleiding, je werk.

Alleen die in het verleden opgedane ervaring en kennis kan je een morele steun zijn bij je toekomstige arbeid en verblijf in een vreemd land. Wordt het een teleurstelling of maken wij er wat van? Deze overpeinzing van een nieuwkomer is vaak een punt van discussie. De "oudgediende" (lees kolonist) die voor de oorlog in het land zijn living heeft gevonden, heeft er zo zijn eigen gedachten over. Eén ding is een feit, je zal je handen uit de mouwen moeten steken. Het devies in die dagen luidde dan ook: "zwemmen of verzuipen".

Een groot deel van de nieuwkomers was Indo-Europeaan, anders gezegd, Nederlander in de zin van artikel 1a van de Wet op het Nederlanderschap en Ingezetenschap van 1892; de meesten waren vrijgezel, maar er waren ook getrouwden bij die getrouwd waren met een Indo-Europese of Aziatische vrouw, waardoor deze personen door verwantschap volkomen in de Indische samenleving waren geworteld, waaruit zij al dan niet onder dwang van de politieke omstandigheden werden weggerukt. Jaren later in Nederland is herhaaldelijk gebleken dat het voor velen van deze categorie zeer moeilijk was zich in de voor hen nieuwe en vreemde Nederlandse samenleving te voegen, welke zozeer verschilde van hun vertrouwde Indische.

Na wat zij reeds tijdens de Japanse bezetting moesten ondervinden, waarbij de meesten verstoken werden van hun verdere ontwikkeling door o.a. het gedwongen sluiten van de Nederlandse scholen e.d., moesten zij de chaotische na-oorlogse tijd (Bersiap-tijd) in Indië meemaken, waarna de hoop op betere tijden geheel de bodem werd ingeslagen door de soevereiniteitsoverdracht. Dit hield voor het overgrote deel van hen in, dat zij daardoor hun eigenlijk vader/moederland verloren. Zij kwamen naar Nederland, trots op hun verleden en ook wel een beetje trots op zichzelf. Zij kenden hun vak (wat dit ook mocht zijn). De kleinste man onder de gerespatrieerden had in een Indische c.q. Nieuw Guinea omgeving toch wel hier en daar een dominerende positie.

Dit alles was nu in Nederland weggefallen. Zij kenden het land niet, evenmin het klimaat en volk (waarvan de laatste weigerde hen als een gelijke Nederlander te beschouwen, althans meestal). Ze werden beoordeeld naar hun huidskleur en accent, waarbij men aan hun verdienste aan de Nederlandse Staat gemakshalve maar voorbij ging. Ze kenden ook hun vak niet meer. In alles waren zij leerling. Zij voelden zich losgelaten. De waarden waren verschoven, hun waarden bestonden niet meer. Ogenscheinlijk berustten zij hierin, uiterlijk was niets aan hun te merken; alleen aan mensen die hun omstandigheden begrepen, die Indië kenden, uitten zij zich wel eens.

Ze zochten naar een houding, om niet anders te schijnen. Ook degenen die zeker

niet over een minderwaardigheidscomplex beschikten, zochten naar een zichzelf beschermende houding om niet dom, onbevattelijk of belachelijk te schijnen. Deze houding culmineerde in "de kat uit de boom kijken": als je niets zegt, niets doet, heb je ook niets te verantwoorden.

Als gevolg van bovengenoemde omstandigheden waren de meesten gauw geneigd tot klikjesvorming. Niet dat zij iets tegen de Nederlanders hadden, soms was er een verlangen om met dezen van gedachten te wisselen, doch hun trots of schroom soms angst om niet begrepen te worden, weerhield hen daarvan. Zij moesten zogezegd erin gehaald worden.

Maar nu, na zoveel jaren, is de aanpassing geleidelijk gekomen en hebben zij hun schroom van zich af geworpen; de een sneller dan de andere; het ligt vaak aan het karakter van het individu.

Maar nu weer terug naar de gedenkwaardige dag 1 januari 1950, in een voor hen vreemd land! Je kunt beter zeggen, een "ander" land. Fauna en flora zijn anders. De autochtone bevolking is anders dan die ze gezien en gekend hebben. Het klimaat verschilt echter niet veel van dat van Java, alleen wat vochtiger en broeieriger. Ook valt er meer regen. Naar alle waarschijnlijkheid door de regenwouden die het hele land bedekken. Hoe verschilt Nieuw Guinea verder ten opzichte van Java? De dieren zijn anders, bijvoorbeeld de kangoeroe en zijn kleinere broer de boomkangoeroe. Verder vind je er de koeskoes, de casuaris en nog andere diersoorten die niet in een ander gebiedsdeel voorkomen. Dat geldt ook voor de vogelsoorten, zoals de paradijsvogel, de kroonduif, de neushoornvogel (rangkok) en nog vele soorten papegaaien en parkieten die de bomen bevolken.

Apen, olifanten, tijgers, leeuwen of andere roofdieren komen in Nieuw Guinea niet voor (al hoor je wel 'es zo hier en daar sterke verhalen hierover). De autochtone bevolking, de Papoea's, kun je onderbrengen in twee groepen, de "kust-Papoea" en de "Berg-Papoea". De kust-Papoea's zijn meestal groot van stuk, terwijl de berg-Papoea's kleiner van gestalte zijn. De "kust-Papoea's zijn door de Missie of Zending geciviliseerd (gekerstend). Ze hebben veelal een opleiding gehad, op zijn minst de lagere school of meer, en dragen kleding.

Bepaalde bergstammen, b.v. de Arfakkers, hebben een voorkeur voor een roodgekleurd schaamlapje. In het centraal bergland van Nieuw Guinea bestaat de kleding van de man uit een van kalebas vervaardigde peniskoker.

Dit waren de eerste informaties die men kreeg als nieuwkomer in het nog woeste Nieuw Guinea. Men kwam als contractant tegen een honorarium van f 1,50 per dag Z.V.Z., als havenarbeider en meer van dat ongeclassificeerde werk.

Ook kon men als vrachtwagenchauffeur bij een of andere particuliere garage gaan werken. Als je wat in je mars had, organisatietalent bijvoorbeeld, dan kon het Gouvernement je best gebruiken en dan zat je zogezegd gebeiteld. Velen zijn die weg opgegaan in verschillende takken van dienst en maakten snel promotie; omdat zij constructieve initiatieven konden ontplooiën werden zij belast met het toezicht op uiteenlopende zaken. In feite was het zo dat het Gouvernement de grootste werkgever was.

Er was in het begin een periode geweest dat er nergens in de stad voedsel te

krijgen was. De enkele Chinese winkels die er waren hadden geen voorraad meer. De weinige landbouwprodukten/gewassen die de Papoea's te koop aanboden waren bij lange na niet voldoende om aan de vraag te voldoen.

Maar het liep ondertussen op Nieuw Guinea mis, geheel buiten toedoen van de Nieuw Guinea-gangers. Het zag er tenslotte naar uit dat de Indonesiërs op grote schaal landingen zouden uitvoeren.

De grond werd de Nieuw Guinea-gangers nu weer erg heet onder de voeten. Voor de zoveelste keer stonden zij voor een dilemma. Wat te doen?

De getrouwden onder hen hadden kinderen en zij dachten in de eerste plaats aan hun kinderen. Ze konden, als ze zouden blijven en Indonesiër werden, slechts een verpauperd bestaan (gembel) voor zich zien. Ze wilden, hoe gek dat ook moge klinken, hun Nederlanderschap niet opgeven en daarmee alle rechten, ook pensioenrechten die ze eraan konden ontnemen. Soedah, Holland kon nooit beroerder zijn dan een toekomst als Indo-Nederlander ("tien-pop-Nederlander", dat vanwege de toenmalige kosten van een paspoort) in de tropen. Het Gouvernement stond toe dat men naar Nederland evacueerde (al dan niet met behulp van een voorschot), mits men kon aantonen dat men Nederlander was. Het was in feite een krankzinnige situatie: velen hadden jarenlang in de krijgsmacht gediend, maar dat bleek plotseling niet voldoende te zijn. Men moest een bewijs van Nederlanderschap hebben, anders was het over. Tsja, goede raad was duur. Met zulke kleine dingen als een geboorte-akte had men zich nooit beziggehouden.

Maar uiteindelijk kregen ze het met veel vijven en zessen toch voor elkaar dat ze naar Holland mochten en tot hun verbazing op rijkskosten, althans voor henzelf; hun gezin was een ander verhaal, dat was hun bagian (deel).

Daar stonden ze dan bij aankomst, bibberend in de winterkou. Zij kregen voorlopig een dak boven hun hoofd, meestal in een pension of een zomerhuisje(!) op de Veluwe. Alles was nieuw, de kachel die je niet wist aan te krijgen, de natte sneeuw, etc.

De mensen in hun omgeving verbaasden zich er over dat die mensen uit Indië goed Nederlands spraken. Waar hadden ze dat geleerd?

Zo kon het dus gebeuren dat de ex-Nieuw Guinea-ganger na vele omzwervingen uiteindelijk in het land zijner verre voorvaderen belandde, waarvan hij vaak meer wist dan van het land waar hij geboren is.

Maar dankzij zijn incasseringsvermogen en zijn flexibiliteit heeft hij toch na een aantal jaren een redelijk bestaan opbouwen; weliswaar met veel vallen en opstaan, maar hij kreeg het voor mekaar.

Ondertussen is er een kwart eeuw voorbij gegaan en is hij ondertussen grijs, bezadiger en berustender geworden en niet meer zo gauw uit zijn evenwicht te halen; daarvoor heeft hij teveel meegemaakt.

Vaak laat hij zijn gedachten gaan en onderneemt in gedachten weer de reis die hem tot hier bracht en dan bekruipt hem een tikkeltje weemoed, als hij weer voor de zoveelste keer de oude foto's bekijkt uit het verre verleden.

Saluut njo! Sampai berdoempa poela (Tot spoedig weerziens).

D. TERLAAK

NIEUW GUINEA, EEN STRAFKOLONIE?

Bij het bekend worden van de repatriëring der Koninklijke Landmacht uit Nieuw Guinea, waarvoor de regering de "Johan van Oldenbarneveldt" had gecharterd kwamen vele DETA jongens mij in mijn functie van Hoofd Sectie Vervoerswezen van de Landmacht Nieuw Guinea vragen of er voor hen een mogelijkheid kon worden geschapen om open plaatsen op het schip tegen de geldende charter passageprijs naar Nederland te kopen. Daar was echter totaal geen zicht op.

Mijn perceptie van deze groep was tot dan steeds verbonden geweest aan recalcitrante opstandige jongelui die buitenissige eisen stelden aan de gemeenschap niettegenstaande er in de sectie van mijn kantoor welke de inkellingen van leger materiaal en voorraden verzorgde enkelen tot volle tevredenheid werkten.

Mijn geïsoleerde legerpositie had mij belet iets anders aan te nemen dan wat er aan de bar over deze groep jongeren opgedist werd.

Het werd mij echter met deze nieuwe contacten steeds duidelijker dat er door het Gouvernement misbruik werd gemaakt van de economische kwetsbaarheid dezer groep. Hetgeen b.v. werd geïllustreerd in de mensonterende huisvesting (goed voor een week, een maand). Na al die jaren - het was 1955 - bestond deze voor velen nog steeds uit barakken waar de ondernemings-koelies van Szekely Lulofs hun neus voor zouden hebben kunnen optrekken. (In 1955 stond langs de Oranje(!)laan in Hollandia nog een oude door de Amerikanen achtergelaten koelkamer waarin een oudere man, bekend als "Paatje P.", zijn onderkomen (en enige privacy) had gezocht!

Verbetering leek te zijn gewaarborgd na de komst van de nieuwe Gouverneur Dr. Jan van Baal in 1953 die de jongens - hen die zulks wilden - beschikbaarstelling van bouwmaterialen beloofde zodat zij in hun vrije tijd hun eigen huizen zouden kunnen bouwen. Dit bericht pacificeerde de DETA-gemeenschap tijdelijk en maakte van dit aanbod inderdaad een kleine groep in groepsverband gebruik. Echter de overgrote meerderheid van individualisten, gedwongen voor jaren in een "kampements-stijl" van vrijgezellen samen te wonen zagen geen kans los te komen van het systeem. Het moet overigens worden betwijfeld of zij in staat zouden zijn geweest met hun minimale gage bouwmaterialen buiten groepsverband te kopen en hiermede te bouwen. Een geordend plan uitgaande van het Bestuur om dit goedbedoelde voorstel van de Gouverneur uit te voeren is er nooit van gekomen. Zodat de om leiding schreeuwende DETA groep als een festerend zeer in oppositie, tegen het groeiende ambtenaren-dom bleef ageren. Een voor het uit Nederland aangroeiende ambtenaren-bestand, tegen een mager loon het oerwoud mochten open leggen, wegen en huizen bouwen en alle faciliteiten helpen ontwikkelen die hun zelve werden onthouden!

Stichting Indische Documenten

Mijn aandacht werd nu ook wel gevestigd op de faciliteiten die de jongens ter beschikking stonden zo zij Nieuw Guinea wilden verlaten (hetgeen slechts een eenrichtingsverkeer naar Nederland zou hebben kunnen zijn).

Deze waren:

Per KLM vanuit Biak tegen een onbereikbaar hoog bedrag (de KLM was de normale vervoerder voor het uit Nederland aangetrokken Gouvernements-, Leger- en Marine personeel).

Daarnaast waren er de twee wekelijkse afvaarten van de KPM schepen naar Singapore waar men vervoer naar Europa moest zien te vinden, een onderneming die te veel in nevelen was gehuld om door de jongelui aangedurfd te worden. Deze schepen boden hutaccommodatie aan twaalf personen.

Dan was er nog de mogelijkheid om eens per maand met de zgn. "Nederland boot" (het schip der Maatschappij Nederland dat Nieuw Guinea bevoorradde) te vertrekken, doch daarvan waren de passage prijzen zo mogelijk nog hoger dan die der KLM (enkele ondernemende en klaarblijkelijk vastbesloten jongelui zagen in deze jaren kans om als verstekeling op een naar de Filippijnen versleept oorlogswrak aan nieuw Guinea te ontkomen, om echter vanuit Manilla terug te worden gezonden!). In ieder geval was een vertrek naar Nederland, anders dan een binnen hun bereik liggende en geheel uitgestippelde reis te moeilijk.

Zoals mij gebleken was zouden er wel gegadigden zijn voor een voor hen betaalbare reis, aanvangende in Hollandia en eindigend in Nederland. Ik nam contact op met een maatschappij wier schepen emigranten uit Europa naar Australië vervoerden. De "Flotta Lauro" was bereid een schip via Hollandia om te laten varen, mits er een gegarandeerd aantal van 150 passagiers zou embarkeren. De passageprijs van 100 Australian pounds - toen rond f 850,- waard - was redelijk genoeg. Op dat punt aangekomen werd het voor mij vanwege mijn legerpositie noodzakelijk om het project uit handen te geven en de sporen die ik daarin had achtergelaten uit te wissen.

Hier moet ik mijn verhaal onderbreken en de lezer meenemen in de Hollandiase wereld om hem een idee te geven "wat er alzo te koop was".

Hollandia op zich was een verzameling van oude loodsen en Quonset hutten, in alle staten van onderhoud en al dan niet bij- of aangebouwd en in gebruik als kantoor, opslagplaats, winkel of woonhuis. Namen uit de Amerikaanse tijd en later waren blijven hangen, en men kende "Base G, Polimac, Dock Twee, Dock Vijf, Dock 8, APO kamp, Oranjelaan, Kloofkamp, Santa Rosa, Ta Sangka, Berg en Dal, Hamadi en het Imby terrein, het sociale hart van Hollandia vanwaar uit men enkele honderden meters het binnenland in kon gaan langs de slagader van het Hollandiase particuliere burger- (DETA jongens) en militair bestaan: de Oranjelaan die eindigde in het kampement van de Landmacht in Hollandia, waar tevens het Plaatselijk Militair Commando was gevestigd (niet te verwarren met het hoofdkwartier der Landmacht Nieuw Guinea in Ifar dat op een uur rijden van Hollandia in de bergen gelegen pronkte met de vergezichten over het Sentani-meer), een overgebleven stuk van de erfenis van het KNIL. Dat was Het Kloof-

kamp, gevestigd in een plooi in het gebergte dat Hollandia hamaste, een verzameling van in elkaar geflanste oud-roest en wat al niet, nog maar amper bruikbaar bevonden materiaal om wanden en daken ter beschutting van te maken, van kroten met meestal aarden vloeren waarin het kader van het Detachement Hollandia met hun gezinnen moesten hokken. Het Marine kampement dat als een kraaiennest in de heuvel opzij van het Kloofkamp was opgezet, was veel beter geutiliseerd. Want wat goed genoeg was voor het leger was niet acceptabel bij de Marine. Aan de Oranjelaan waren de grote magazijnen en warenhuizen van het Amerikaanse Leger gevestigd geweest, waarvan enkele door de Landmacht en de Koninklijke Marine als magazijnen waren overgenomen en voor de rest in gebruik waren als onderkomen van de DETA jongens. Aan het begin van de Oranjelaan: de magazijnen, waar de, na de afvoer van materiaal naar Indië, overgebleven voorraden waren opgeslagen onder voorschriften van beheer. Het eerdergenoemde Imby terrein, met zijn bakkerij annex café/restaurant, opgezet door een oud KNIL bakker, een kapperswinkel, een damesmodezaak en niet te vergeten de door de DETA jongens gebouwde club, later door het Bestuur verbeurd verklaard en in bezit genomen voor de ontspanning van de beter gesitueerden. Ik zal de lezer niet verder meenemen naar de "Haven", een afgerasterde aanlegsteiger, en de daarop aansluitende "werf" met zijn werkplaatsen en technische magazijnen voor marine en scheepvaart. Wel verdient nog de vermelding van het complex "APO Kamp" in het verlengde van het "Imby terrein" waar het Wapen der Genie van de landmacht Nieuw Guinea was ondergebracht, en de aan de zee gebouwde oude bioscoopzaal waar eens in de week een voorstelling kon worden gegeven. Om dit bioscoopgebouw met het aangrenzende, op een landtong gevestigde postkantoor en 's Lands Kas" waren de warenhuizen van enkele Nederlandse en Chinese ingezetenen.

Dit dan, was het areaal van Hollandia waar de werkers in de begin periode hun sociale leven sleten. Bij gebrek aan vervoer waren de contract-werkers in het dagelijks bestaan aan grenzen gebonden. Maar dat veranderde in de loop van de ambtstijd van de nieuwe Gouverneur. Er zou echter nog heel wat moeten worden gedaan, afgebroken en opgebouwd voordat de Gouverneur zijn kantoren uit Hollandia Binnen - een half uur gaans op de weg naar Ifar - zou kunnen verplaatsen naar Dock 5 en hij zelf zou kunnen gaan wonen in het Gouverneurshuis, het "Paleis" in de richting "Hemelpoort", hoog boven de Humboldt Baai in de heuvels van Dock Vijf.

En wiens handen, anders dan die der DETA jongens, arbeiders die bij het bouwen van de tientallen ambtenaarswoningen het stadium van scheluw gelegde vloeren en niet loodgerecht gebouwde muren nu wel te boven waren gekomen, konden dat, en moesten dat uitvoeren?

Wie was die nieuwe gouverneur die de nood van de DETA jongens met zijn belofte van bouwmaterialen aankoop scheen te onderkennen, hun vertrouwen aanvankelijk gewonnen en toen ook weer snel verloren had?

Want hoe menselijk de nieuwe gouverneur ook, uit het in nauwere kring vertelde ontwapende verhaal over de "knopen-koopman", te voorschijn trad, er was iets sinisters dat met zijn Bestuur in verband werd gebracht. Iets waarop eerst nader-

hand de vinger kon worden gelegd! Het verhaal van de knopenkoopman komt uit de kringen van de "Bestuursmess" waar de vrijgezellen-bestuursambtenaren (waarvan de toekomstige gouverneur er één was) waren ondergebracht. De toekomstige beleidsman kon, zonder broek waar hij een knoop aan moest naaien, de knoop niet meer terug vinden en terwijl hij geconcentreerd zijn bed afzocht, zijn kamergetenoten in een fit bracht. Want de knoop zat, zichtbaar voor allen, aan het magere, blote achterste geplakt!

Als gouverneur werd Dr. van Baal weinig in publiek gezien. Als zeker mag worden aangenomen dat er weinig gebeurde dat niet tot zijn kennis werd gebracht, voor zover dit althans van belang was. Dit is niet lichtvaardig gezegd. In de vijftiger jaren - Dr. van Baal was gouverneur van 1953 tot 1958 - deden in bepaalde kringen doorlopend geruchten de ronde, "ongrijpbare" aanwijzingen dat zaken van bepaalde personen die enig gewicht in de schaal legden, heimelijk in de gouvernementsskanalen terecht kwamen.

In het door mij op 1 januari 1959 gevestigde dagblad de "Nieuw Guinea Koerier" werd aan deze geruchten gestalte gegeven in het voor Nieuw Guinea opzienbarende "Censuur schandaal", hetgeen hier slechts vermeld wordt om kracht bij te zetten aan de bewering dat er weinig was dat Dr. van Baal niet over zijn onderdanen wist. Maar dat behoeft niemand te verwonderen.

Immers, uit hoofde van het, door de vestiging van Nederlands Nieuw Guinea, met Indonesië ontstane geschil was het voor de autoriteiten van Nieuw Guinea, zowel de militaire als civiele, noodzakelijk een "vinger op de politieke hartslag" der bevolking te houden. En daaronder viel zeer zeker de meer dan 1000 man tellende groep DETA jongens, die in de begindagen van het bestaan van Nederlands Nieuw Guinea ene belangrijk deel der Europese bevolking vormde, ± 16 % Het zou derhalve kinderachtig zijn te veronderstellen dat er geen efficiënt werkende Inlichtingendienst voor het civiele Bestuur fungeerde. Er waren er onder de DETA jongens door hen verdachte informanten, die onder hen als "Jan de Regelaar" voor hun dagelijkse welzijn werkten en hiervan verslag uitbrachten aan de autoriteiten. Een van die Jan de Regelaars speelde later in mijn verhaal een rol, die ik u hier nog niet zal vertellen, maar hetgeen ik onder uw aandacht moet brengen in verband met het door mij begonnen "afvaartproject".

De tweede persoon wiens naam onverbrekkelijk met Hollandia is verbonden, is de man die in de dagen van de soevereiniteitsoverdracht aan Indonesië in Jakarta als vertegenwoordiger van het Gouvernement van Nieuw Guinea optrad en als zodanig de contracten met de later als DETA jongens bekend staande jongelui contrasigneerde: Mr. J.O. (Olaf) de Rijke, een hardwerkend, vooruitstrevend jurist, die een florierende advocatuur in Hollandia had gevestigd. De enige in Nederlands Nieuw Guinea zo gezegd.

De transformatie van jurist in dienst van het Gouvernement van Nederlands Nieuw Guinea naar advocaat en procureur vond plaats door plaatselijke omstandigheden. Het Gouvernement was in die dagen nogal dictatoriaal en toen het een winkelhouder zonder meer vertelde op te hoepelen met z'n bedrijf omdat de grond waar hij gevestigd was benodigd was voor de bouw van een krachtcentrale,

was dat het sein voor de handelsgemeenschap tot de oprichting van de Handelsvereniging Hollandia, waarin noodzakelijk juridisch advies was vereist. En wie kon dat beter dan de, ik mag wel zeggen flamboyante, jonge jurist die Nieuw Guinea zo succesvol van de nodige arbeidskrachten had voorzien? Om kort te gaan met een garantie van de Handelsvereniging verliet Olaf de Gouvernementsdienst en begon zijn particuliere advocatenpraktijk. Waarmee dan ook een grote leegte werd opgevuld.

Hiermee was echter ook onafwendbaar een ommekeer gekomen in de verhouding van het Gouvernement van Nieuw Guinea en Mr. de Rijke. Het blijven natuurlijk alleen maar speculaties dat hij veel, héél veel van Gouvernementszaken wist en er natuurlijk nog zijn open kanalen had. Het is wel de realiteit dat hij sedert hij zijn zelfstandigheid verworven had een felle tegenstander van het Gouvernement was geworden. In 1955 was ik toehoorder in een auditorium in de (oude) bioscoopzaal aan de waterkant van Hollandia waar Mr. de Rijke in een openbare vergadering het Gouvernement-bestel beschreef en het zwellende ambtenarencorps ontleepte als het typisch gevolg van de Wet van Parkinson. Voor hen die deze wet niet kennen: deze wet verklaart o.a. het ambtenaren aangroeiingsfenomeen als de drang van elke bewindvoerder zijn belangrijkheid te vergroten door assistenten te creëren die op hun beurt hun importantie vergroten door assistenten te benoemen! Enzovoorts, enzovoorts!

Het kan mij, met dit gebeuren in gedachten, misschien vergeven worden dat ik, beredenerend dat het Gouvernement de DETA jongens ongaarne zou zien vertrekken, de mij bekende tegenstander van het gouvernement wilde inschakelen om het plan ten uitvoer te brengen.

Tot mijn verdediging van wat mij als naïviteit kan worden verweten mag ik aanvoeren dat, in de Nieuw Guinese leger kringen genoeg rivaliteit bestond om de beslommeringen van de burgerwereld buiten te sluiten. Derhalve bleven factoren als betrokkenheid van bepaalde personen bij de ontwikkeling van Nieuw Guinea buiten het gezichtsveld van een man als ik. Ik wist dan ook pas veel later dat Mr. de Rijke een verwoed voorstander was van ontwikkeling van Nieuw Guinea van, voor en met de Indische jongen. Hij had zich dan ook geheel op een toekomst in Nieuw Guinea ingesteld en had consequent zijn gehele vermogen in Nieuw Guinea geïnvesteerd. Maar dat kon ik pas later vaststellen.

Hij stemde geredelijk toe om het DETA jongen afvaartproject over te nemen en schreven wij tezamen een brief aan de rederij in Sydney om dit te bewerkstelligen. Mijn naam zou nooit meer in verband met de Flotta Lauro worden genoemd. Een "Regelaar" van de DETA jongens zou door hem worden aangezocht om de zaak in de barakken te organiseren. Deze persoon kende ik uit mijn diensttijd op Java waar, moet ik zeggen, ik geen erg hoge dunk van zijn dienststopvatting had. En wie was ik om hem nu te beoordelen?

Ik keerde terug tot mijn eigen werk en vergat verder waar ik voor de DETA jongens mee begonnen was.

Echter, nadat de Landmacht Nieuw Guinea vertrokken was (met achterlating van mij in Gouvernements Dienst) bevreemde het mij dat er niets meer gehoord werd over een afvaart van een Flotta Lauro schip.

Eerst veel later werd het duidelijk dat het hele plan in de kiem is gesmoord. Waar en hoe dit is gebeurd is een vraag die wel nimmer beantwoord zal kunnen worden.

Er zijn vele mogelijkheden:

1. Mijn eerste brief en de daaropvolgende contacten tussen mij en de Flotta Lauro werden bekend in het prilste begin.
2. De, ongetwijfeld, op de brieven van Olaf de Rijke toegepaste censuur hebben de zaak vroegtijdig aan het licht gebracht.
3. Mr. de Rijke, met het oog op zijn Nieuw Guinese verwachtingen, heeft zich bedacht mee te helpen aan de onttrekking (van een gedeelte?) der beschikbare arbeidskrachten.

Wel ging "Jan de Regelaar" binnen enkele weken na mijn laatste contact in deze met Mr. de Rijke met een beurs van het Gouvernement (de Gouverneur?) rechten studeren in Nederland!

Wat het ook zij: voor zeker mag worden aangenomen dat als er een bekendmaking was geweest dat een schip passagiers zou ophalen in Hollandia en/of Sorong, Nieuw Guinea op zijn kop zou hebben gestaan.

Want één ding is zeker:

Zonder de werkkraft van de DETA jongens die de elektrische krachtcentrales bemanden, de straten aanlegden, de huizen bouwden, de busdiensten deden functioneren, EN AL DIE TAKEN WAAROP EEN NORMALE SAMENLEVING IS AANGEWEZEN (en zodoende een belangrijk aandeel hadden in de arbeidsbewustmaking der latere Papoea arbeiders), WAS DE ONTWIKKELING VAN NEDERLANDS NIEUW GUINEA IN DAT TIJDSBESTEK EEN ILLUSIE GEWEEST!

HULDE AAN DE DETA jongens!

Naschrift:

Het contract dat de jongens op voorspraak van Mr. J.O. de Rijke in Djakarta tekenden vangt aan met:

ARBEIDSOVEREENKOMST VOOR VAN BUITEN NIEUW GUINEA AFKOMSTIGE WERKKRACHTEN

Sinds hiermee het Gouvernement en in laatste instantie de Nederlandse Regering voor de repatriëring dezer werkkraften in dit UNO rapportage gebied verantwoordelijk kan worden gesteld, is overtocht van de overblijvende DETA jongens op een afgedwongen terug te betalen "voorschot", rechtmatig geschied?

MIJN CONTACT MET DE "DETA-JONGENS"

Tijdens mijn verblijf in Nederlands Nieuw Guinea, van 18 oktober 1953 - 28 januari 1955, als veldprediker (legerpredikant), was ik hoofd Protestantse Geestelijke Verzorging bij de Landmacht Nieuw Guinea. Ik was gestationeerd bij de Staf Landmacht Nieuw Guinea te Hollandia-Ifar.

Vanuit Ifar deed ik mijn werkzaamheden: in Ifar zelf, in Kata Baru (Hollandia-stad) met gevangenis en ereveld, in Hollandia-haven (verder over heel Nieuw Guinea).

Na mijn aankomst met de Tabinta, met aan boord het eerste Detachement Mariniers, reed ik eerst van de kade, langs de baai en draaide toen linksaf de Oranjelaan in. De wegen waren slecht geplaveid. Meteen links op de hoek wees men mij een wit houten gebouwtje en vertelde erbij: "Dat is het hospitaaltje". Even verder links: grote houten loods: "Daar zijn de DETA jongens ondergebracht". Daartegenover de "Schoendoos", de grote loods, de kazerne voor de mariniers. Op een gegeven moment een slagboom over de weg, rood-wit, een schildwachthuysje. Rechts daarvoor een kerk: de Kloofkerk.

Achter die slagboom dus het militaire kamp "het Kloofkamp", met niet alleen de barakken voor de boedjangs (vrijgezellen), maar ook de barakken voor de gehuwde militairen, de onderofficier- en officiersmess en alles wat in een kampement van het KNIL in Indië was ondergebracht.

Er waren in Hollandia-haven ook nog op andere plaatsen militaire kampen o.a. van de Genie, het APO kamp en de inlichtingendienst. Daar lag dus voor mij, als legerpredikant, het accent van mijn werk in de haven.

Altijd als ik naar het Kloofkamp reed, met mijn Willys-jeep, passeerde ik de barakken van de DETA jongens. Soms zaten die uit Indië afkomstige jongens met een paar voor de multi-triplex-wand van hun barak. Binnen hadden ze dus niet veel en ze wilden wel eens wat voorbij zien komen.

Zoveel vrouwen en meisjes waren er niet in de verschillende deelgebieden van Hollandia. Kwam er eens een meisje voorbij, dan kreeg ze veel belangstelling. Bij mijn contacten met de gezinnen van de militairen, achter de slagboom, ontmoette ik geregeld DETA jongens. Ze zochten de gezinnen op. Ook kregen ze wel daar klaargemaakte spijzen.

Iedere week bracht ik uitgebreid bezoeken aan de gezinnen in het Kloofkamp. Ik bleef er ook een nacht slapen, eerst bij het gezin van de kapitein Van Gulik. Later ook in de officiers-mess. Iedere zondag werden Protestantse kerkdiensten gehouden door de vlootpredikant, ds Jalink, met wie ik die bootreis met de Tabinta naar Nieuw Guinea maakte en met wie ik aankwam, en ook zelf wisselde ik hem wel af voor de dienst in de Kloofkerk. Naar die diensten kwamen Marine-mensen, Landmacht-mensen uit het Kloofkamp en ook burgers, soms betrekkelijk ver van de haven woonachtig. En dan waren daar ook wel de DETA jongens.

Mijn aandacht en hulp werd gevraagd door die DETA jongens. Voor mijn gevoel werd de slagboom, wat mijn werk betreft, in de Oranjelaan weggehaald. Op een gegeven moment was het zo, dat ik de donderdagmiddagen reserveerde voor DETA jongens. Ik kwam met de jeep uit Ifar en ging om ongeveer twee uur een barak binnen en eindigde mijn rondgang door de barakken tegen de avond. Van "bed" tot "bed" ging ik. Gelukkig waren er ook die hun middagdutje deden, anders was ik in een lange middag niet rondgekomen. Maar verschillenden die wisten van mijn komst, zaten al op hun veldbed op mij te wachten. Sommigen ook met elkaar. Een enkele zat op het hoekje van zijn veldbed en speelde op zijn gitaar. In die tijd heb ik geleerd wat DETA jongens waren. Met verschillenden van hen kreeg ik heel goede contacten. Omdat ik niet eerder met deze Indische jongens zoveel had opgetrokken, heb ik me opengesteld om zoveel mogelijk van ze te begrijpen. Het ging nog verder: ze gaven mij hun vertrouwen. Ik leerde begrip te hebben voor al hun problemen. Des te meer hun vertrouwen in mij groeide, begon ik mij verantwoordelijk te voelen voor hen. Ik zocht naar mogelijkheden om hun problemen te kunnen oplossen. Ze moesten zoveel missen. De levensomstandigheden voor hen waren hard. Ze waren in vele gevallen rechteloos.

Ze waren in Indië geworven. Als enige basis hadden ze van het Gouvernement een soort koelie-contract gekregen. Er was dan voor hen een veldbed in zo'n grote barak. Overdag moesten ze werken. Overal werden ze ingezet. Kwamen ze 's middags "thuis", dan moesten ze zelf voor hun maaltijd zorgen, zelf hun kleding wassen. Voor ontspanning was er weinig. Geen wonder dat ze ieder die aandacht aan hen besteedde, hoopvol tegemoet traden. Zo ook mij.

Meer en meer kwam ik op de hoogte van hun problemen: hun huisvesting, verzorging, ontspanning. Maar ook veel breder, hun verlangen om de barakken aan de Oranjelaan te kunnen verlaten, naar een stukje eigen grond in dit tropische land om er een eigen huis op te kunnen bouwen, om familieleden, het meisje dat ze van Java of Celebes kenden te laten overkomen naar een nieuw tropisch vaderland.

Voor bepaalde sociale vragen waar ik zelf geen antwoord op wist, ging ik naar het kantoor van de sociale dienst in Kota Baroe. Meestal ervoer ik daar wel aandacht voor hetgeen ik naar voren meende te moeten brengen, maar weinig mogelijkheden om hulp te geven. Op het terrein van de sociale wetgeving en dienstverlening was nog heel veel onduidelijk.

De Gouverneur, die door kreeg dat ik een van de weinigen was die steeds meer vertrouwen van de jongens in de barakken kreeg, nodigde me geregeld uit om over de barakkenbewoners te horen en geregeld bood hij mij aan, als dat nodig was, persoonlijke zaken bij diensten aan te bieden. Van die aanbiedingen heb ik gepast gebruik gemaakt.

In het vóórgedeelte van een van de middelste barakken werkte ik mee om daar een recreatieruimte in te richten. Ik nodigde sprekers uit om lezingen te houden over onderwerpen die de DETA jongens interesseerden. Ook werden er films gedraaid. We werkten samen om een leesbibliotheek in die ruimte te krijgen. In de weekends kwamen DETA jongens met marine jongens en militairen uit het

Kloofkamp naar mijn militair tehuis in Ifar. Onder dat tehuis had ik een eenvoudige logeergelegenheid gemaakt. In de Kloofkerk had ik catechesaties, waar ook DETA jongens aan deelnamen. Verschillende groepen, ook uit de DETA barakken, deden na het volgen van belijdeniscatechesatie, openbare belijdenis. Verschillende DETA jongens heb ik ook gedoopt.

Op een gegeven moment kon ik het werk in de barakken haast niet meer aan. Mijn eigenlijke werk voor de militairen vroeg ook veel van mijn krachten. In verschillende opzichten voelde ik bovendien dat mijn hulp aan de DETA jongens niet toereikend was. Ik miste sociale deskundigheid. Daarom schreef ik met een goede bekende in Nederland. Dat was de heer Ruppert, voorzitter van het Christelijk Nationaal Vakverbond. Deze reageerde in zijn brieven door mij aan te sporen een comité uit de DETA jongens op te richten. Het CNV kon zich moeilijk met een legerpredikant verstaan om voor de DETA jongens wat te doen. Als er een contactgroep of comité zou zijn, dan kon er correspondentie gevoerd worden en zou misschien iemand van het CNV hoofdbestuur naar Nieuw Guinea kunnen komen.

Ik beraadde plannen om zo'n comité op te richten. Daarvan vertelde ik in de barakken. Ik stelde een avond vast waarop ik wat DETA jongens bij elkaar wilde hebben in de Kloofkerk. Het nieuws, dat dominee Jense wat wilde organiseren om de DETA jongens beter te kunnen helpen, moet van mond tot mond zijn gegaan. Toen ik op de vastgestelde avond bij de Kloofkerk kwam, kon ik mijn ogen niet geloven: de kerk barstensvol en een brede rand van mannen staande rondom de kerk, die naar alle kanten open was. We zouden die avond wat gaan oprichten dat kon meewerken aan de lotsverbetering van de vele DETA jongens. Dat ook meer openingen zou bieden naar de toekomst.

Ik opende de samenkomst met het lezen van een gedeelte uit de bijbel.

Het flitste door me heen te lezen uit de Psalm die zegt: "Zo de Heer het huis niet bouwt, zo arbeiden vergeefs, die daaraan bouwen." Wat het was, mijn gespannenheid om al die jongens die wat van mij verwachtten, of heel gewoon dat twee bijbelblaadjes aan elkaar plakten, maar ik las: "Uw huisvrouw zal zijn als een vruchtbare wijnstok in uw huis, uw kinderen als olijftakken rondom uw tafel" En dat las ik daar voor al die boedjangs!

Het was niet Psalm 127, maar Psalm 128. Toen ik het lezen van Psalm 128 beëindigd had, las ik meteen Psalm 127 daar achteraan.

Er werd die avond een comité gevormd. Ik hield daar in het vervolg nauw voeling mee. Dit comité bracht ik in contact met het CNV, dat al heel spoedig daarna twee deskundigen uitzond. Dat waren de 2e voorzitter van het CNV, de heer De Boer, en de Nieuw Guinea-kenner ds. Freek Kamma. Hun hulp heeft geresulteerd in de oprichting van een Christelijke Vakbond op Nederlands Nieuw Guinea. Die is tenslotte uitgegroeid tot een vakbond met vele afdelingen: voor bestuursmensen, voor politie, voor Papoea-werkers en ga maar door.

Nooit heb ik kunnen denken dat mijn kleine begin van werken voor de jongens in de barakken aan de Oranjelaan zo'n brede vlucht zou nemen.

Daarnaast, in geheel ander verband, kwamen er jongens bij me die wilden dat er door hen, als oud-Steurtjes, hulp zou geboden worden aan kinderen die in noodsi-

tuaties dreigden te komen. We richtten een stichting op. Voordat we met het werk op Nieuw Guinea konden beginnen, zijn de politieke omstandigheden zo gewijzigd, dat er niets van de goede voornemens kon worden uitgevoerd. De meeste DETA jongens gingen naar Nederland.

Wat waren de DETA-jongens? Wie waren zij?

In de jaren dat ik trachtte hen zoveel mogelijk bij te staan heb ik veel van ze leren begrijpen. Hun voorgeschiedenis lag voor de meesten op Java. Ze hadden daar de jaren van de Japanse bezetting meegemaakt en de verwarrende jaren daarna. Indië was hun stamland, maar het zag er naar uit dat ze daar in de toekomst niet meer een bestaan zouden kunnen opbouwen zoals voor de oorlog hun ouders hadden. Er leefde in hen een hoop, dat Nederlands Nieuw Guinea mogelijk een nieuw stamland voor Indische Nederlanders zou kunnen worden. Juist voor de overdracht van het gezag in Indië aan de Indonesiërs met Sukarno, konden ze naar Nederlands Nieuw Guinea gaan.

Zowel de Landmacht als het Gouvernement nam die jonge Indische Nederlander in dienst en legde ze in barakken of kampementen. Voor de meesten was de familie in Indië achtergebleven in de hoop, dat hun zonen op Nieuw Guinea er in zouden slagen op Nieuw Guinea een nieuw tropisch vaderland te creëren. Maar het land waar zij gekomen waren was het land van de Papoea's, die door het Gouvernement beschermd werden. Ook bleek in de loop der jaren dat Nederland het in de internationale politiek niet kon volhouden het gezag op Nederlands Nieuw Guinea blijvend uit te oefenen.

Intussen werden de DETA jongens bij allerlei diensten van het Gouvernement en de Landmacht ingezet. Des morgens passeerde ik wel eens open trucks, waarin die jongens als cowboys wijdbeens stonden en hun droom droomden van de filmhelden op de prairie. De Dienst Electrotechnische Aangelegenheden, zo heb ik die letters DETA vertaald (abusievelijk; DETA stond nl. voor Dienst Economische en Technische Aangelegenheden, red.), kon ze goed gebruiken. Meestal hadden die jongens een technische opleiding gehad. Als ongeschoolde arbeiders werden ze behandeld en betaald.

Er was in Hollandia(-Binnen) één bank. Wilde je geld sparen, dan was dat niet mogelijk, want van geld dat je er in bewaring bracht, moest je een vergoeding betalen. Ik bedacht toen, dat ik van het leger een kleine brandkast in bruikleen vroeg. Ieder van die jongens, die zijn gespaarde Nieuw Guinese geld veilig wilde bewaren, legde zelf een enveloppe met zijn geld in die brandkast. Tientallen van die jongens maakte van die gelegenheid gebruik.

In Ifar gaf ik aan een aantal jongens les op Mulo-niveau. Van de logeergelegenheid in Ifar werd goed gebruik gemaakt.

Meermalen ben ik met een groepje jongens meegegaan als ze gingen jagen. Dan maakte ik ze mee helemaal in hun element. Ze beslopen met hun lenige lichaam onhoorbaar hun prooi. Voor mijn vertrek uit Nieuw Guinea maakte ik een gedichtje, waarin ik zo'n DETA jongen, zoals ik die had leren kennen, probeerde te typeren. Het gedichtje werd in de kerkbode van de gemeente te Hollandia afgedrukt.

*Je staat op 't rotsblok van de stroomversnelling,
De kleren gleden uit in 't gras naast de rivier,
Zo werd je één met bos en plant en dier,
Geen mens die 't ziet, geen banden geven knelling.*

*De vrijheid bij natuur, de weelde van de tropen,
Goten je lichaam als een bronzen beeld,
Je hebt je dagen in een domp'barak verveeld,
Toen kwam de zucht weer naar het rimboe-lopen.*

*De ketens vallen af, eerst was je nog wat loom,
Maar nu ben je het kind van lucht en water,
Weg is de druk, de zorgen komen later,
Je leeft je in, in deze jungle-droom.*

*Nu ben je echt, die je zou willen wezen,
Die je ook bent, met het geheim van je gevoelig hart,
Wie toont begrip, wie heeft doorgrond je smart,
En kan in 't ogen-git je rust'loos leven lezen?*

*Je werkt wel, maar hebt daarin nog geen geluk gevonden,
En zorgen heb je, en toch zorg je niet,
Je zingt dan weer bij een gitaar een lied,
Want niemand mag iets aan je ziel doorgronden.*

*Gedachten vaag, en herinneringen vele,
Bestormen steeds je pieker-moede hoofd,
Je wilt vergeten, waarin je eenmaal hebt geloofd,
Toch is 't een zware last met niemand meer te delen.*

*Je zit met 't moeilijk raadsel van je leven,
Je kunt niet weer naar 't land waar je van kwam,
En in de geest 't gevecht met hem die je 't ontnam,
Daarom wil je zo weinig voor de toekomst geven.*

*En ook 't geloof, waarin ik je moest sterken,
Is meer voor jou een sfeer, dan koele leerstelling,
Je wilt daarvan de droom - en niet het harde feit,
Een heer die voor je voelt en wat van zich laten merken.*

*Wie zal toch in de jungle van je jonge eenzaam leven,
De toegang krijgen tot het onbegrepen hart,
Je voeren op de rots en verlossen van de smart,
Zodat je vastheid hebt, en je kunt overgeven?*

*Het water kolkt, straks komt het tot je lippen,
De badjir slaapt in dollen drafj' omlaag,
Maar boven het rumoer van deze nederlaag,
Staat Christus, ook jou laat hij niet glippen.*

Ds. W.F. Jense

BRIEF VAN MONSEIGNEUR P. VAN DIEPEN

Ik voldoe heel graag aan het verzoek van de DETA jongens van rond 65 jaar om een paar regeltjes te schrijven voor de uitgave van hun gedenkboek.

Het waren geen gemakkelijke jaren voor de jongens die naar Nieuw Guinea kwamen, aangelokt door veel beloftes, waar helaas maar weinig van is gerealiseerd.

Maar het leven heeft jullie gehard, en dat is de reden dat jullie het later hebben kunnen maken.

Ik denk graag terug aan de twee jaar vriendschap (1953-1955) die jullie mij hebben geschonken.

Ik denk aan een woord van Angius Eunius: Niets menselijks is de moeite waard als het niet genoten kan worden met een vriend.

Mgr. Peter van Diepen
Emeritus Bisschop van Sorong

DEEL 5

PASSAGIERSLIJSTEN

PASSAGIERSLIJSTEN

Deze gegevens van passagierslijsten zijn verkregen d.m.v. gesprekken en een aantal enquête formulieren die verspreid werden onder de DETA reünisten. Er zullen ongetwijfeld namen verkeerd gespeld zijn: personen zijn wellicht verkeerd ingedeeld of in het geheel niet vermeld. Wij zouden het op prijs stellen wanneer dergelijke onjuistheden worden opgemerkt dit schriftelijk aan ons mede te delen.

R.A. Latuasan
Egelantiersgracht 634
1015 RS Amsterdam

N.A. van Balgooy
Blikveldweg 7
7814 XM Emmen

s.s. PLANCIUS (K.P.M.) Vertr.: 1 december 1949 Batavia
Aank.: 5 december 1949 Makassar

Acht dagen gewacht in Makassar op de s.s. REAL

s.s. REAL (K.P.M.) Vertr.: 13 december 1949 Makassar
Aank.: 22 december 1949 Hollandia

Via Ambon, Manokwari, Sarmi

Aan boord: kolonisten voor Sarmi en DETA contractanten.

Sarmi kolonisten:

DETA-contractanten

Gezinnen:

Attinger Martens B.
Bisch Scipio
Braam van Veldhoven van
Claus Vermik J.
Crompvoets A.R. Vrede
Hartman Zondag B.

Bats de
Dumas A.
Lommel
Loon van
Pessy
Kneefel

Vrijgezellen:

Bertrand Sittrop G.
Braam van Mej. Tophoven
Delden van R. Verspeten K.
Drinhuizen F. Wolff H.
Leidemeier Wolff K.
Martens H. Wolff W.

L.C.T. 102 (K.M.) Vertr.: 19 december 1949 Batavia
Aank.: 31 december 1949 Manokwari
4 Januari 1950 Hollandia

Aan boord: Genie contractanten en militaire gezinnen.

Huisvesting: Gezinnen: Kloofkamp Hollandia
Vrijgezellen: A.P.O. kamp Hollandia

Contractanten:

Alexander L.	Koning de
Broek van den J.A.	Kuster K.
Buter B.A.	Rompas L.F.J.
Buter M.A.	Seket
Buys	Seket (gebr.)
Drion	Schnezler J.H.
Drion E.R.	Schnezler H.L.
Fosse de la	Voll J.
Horst ter	Veld in het J.

L.C.T. 101 (K.M.)

Aan boord: Genie contractanten en burger gezinnen.

Contractanten: Gezinnen:

Mosselman C.	Baier
Mosselman E.	Geelhoed
Pajouw P.	Kraaienbrink

L.T.C. 106 (K.M.)

Aan boord: Genie contractanten

Contractanten:

Hommes Verder geen gegevens

Hr. Ms. WOENDI L.S.T. (K.M.) Vertr.: 19 december 1949 Soerabaja
Aank.: 3 januari 1950 Hollandia

Aan boord: Genie contractanten, militaire- en burgergezinnen

s.s. van OUTHOORN (K.P.M.) Vertr.: 26 december 1949 Batavia
Aank.: 3 januari 1950 Manokwari

Aan boord: Genie contractanten

Contractanten:

Beckman Lapre L.
Anderen geen gegevens.

m.s. WAIBALONG (K.P.M.) Vertr.: 25 december 1949 Batavia
Aank.: 31 december 1949 Manokwari

Aan boord: kolonisten voor Manokwari en Sarmi en DETA contractanten
met bestemming Hollandia.

Huisvesting: DETA contractanten: Motorpool Kota Baroe

Vertr.: 5 januari 1950 Manokwari
Aank.: 7 januari 1950 Hollandia

Sarmi kolonisten:

Mangold E.
Sofner
Veer

DETA contractanten:

Aus F.
Beveren J.A.
Beveren P.H.
Hemert van
Wetering van de
Wetering van de (gebr.)

m.s. VAN OUTHOORN (K.P.M.) Vertr.: 21 januari 1950 Soerabaja

via Semarang, Djakarta naar Makassar
In Makassar 10 dagen gewacht op de s.s. REAL

s.s. REAL (K.P.M.) Aank.: 20 februari 1950 Hollandia

1e groep B.O.S.) (Bond Oud Steurtjes) o.l.v. Paatje M Wesselo
ass. W. Seeuws

Huisvesting: Barak aan de Pantai weg, Kota Baroe
Uitgezonden voor de R.W.D. (DETA)

Gezinnen:

Deuschauw
De Clou
Gruwel A.
Missoorten F.
Pattinaserany E.
Sommer L.

Vrijgezellen:

Abels J.
Bronkhorst R
Cutler W.
Doorn van A.
Duinen van A.
Dumas J.
Fea N.C.
Fransz P.
Gerards
Gezwind J.
Jonker N.
Jordaan L.
Jordaan M.
Krul C.
Lapre
Leeuwenburg D.
Nagel G.
Oosthoek A.
Ploeg van der G.
Ramsky
Riet G. (Gerard)
Riet G. (Gerrit)
Schoonderwal W.
Seeuws W.
Termeulen
Ungerer B.
Weteringbuis
Wesselo M.
Zondervan G.

m.s. KARATON (K.P.M.) Vertr.: 27 februrari 1950 Djakarta
Aank.: 17 maart 1950 Hollandia
Via Soerabaja, Makassar, Ambon, Ternate, Sorong, Manokwari.

Aan boord: Groep contractanten afkomstig van Bandoeng,
Bogor en Djakarta.

Huisvesting: Kloofkamp, barak 4, 6 en 8 te Hollandia.

Aerts E.	Kersch H.	Phaff
Alt F.H.	Kersch R.	Phaff
Antonie J.	Kahn H.	Phaff P.
Barkey H.	Kloos G.	Pieters
	Krijgsman O.	Pieters R.
Berge ten CH.	Krijgsman W.	Rempt J.
Blanken B.	Latuasan R.A.	Ripassa P.
Brenneissen P.F.	Launsbach J.	Roosenbeek W.
Conté O.	Lee van der	Rijn van R.
Corua Ch.	Lenan Mac.	Schilling
Das	Loos E.J.C.	Schultz R.
Deams F.	Loos G.L.J.	Schultz V.O.
Derks J.	Lucardi E.	Schröder
Donkers E.M.	Lucardi	Schröder R.
Doorn van J.	Mahuleté D.	Soegeha P.
Duren M.	Mann	Tomasouw R.A.
Duren van	Marie J. Ch.	Trilk H.
Duren van M.	Martin O.	Trilk P.
Gerhard von G.W.	Martens E.	Ulrich P.
Gerhard von R.C.	Meijer P.	Vermaat
Gevelhof W.	Michiels A.	Voorbij
Goossens	Missyer O.	Visser J.
Goossens	Monster G.	Wagner
Goossens	Mulder E.	Watson
Guldenaar J.	Muller	Watson
Hagen J.	Muller N.	Weizigh R.
Heijne L.	Nelles	Winter de
Hert de	Neuman	Zinzer J.
Jacobs H.	Nix	
Jacobs M.	Ossenbrugge T.	
Jansen Schipper	Pas P.	
Jonathans J.	Pasanea E.	
Jong de A.	Paulus E.	
Keetel	Paulus H.	
Fam:		
Brocx	Freeth	Timmerman
Buis	Pineda de W.A.F.	Ijsma
Das	Schultze	Tugu gezinnen

m.s. VAN RIEMSDIJK (K.P.M.) Vertr.: 3 oktober 1950 Djakarta
Aank.: 12 oktober 1950 Sorong

Via Semarang, Soerabaja en Makassar

m.s. KAROSSA (K.P.M.) Vertr.: 13 oktober 1950 Sorong
Aank.: 19 oktober 1950 Hollandia

Laatste transport DETA contractanten
Huisvesting: barakken aan de Oranjelaan in Hollandia

Blok B.R.	Palm N.
Groen A.	Polanen Petel van
Haan de	Schoolderman A.
Hoom B.	Schoolderman J.
Lubeck C.	Steinlein A.E.
Nagel de Raadt	

MEISJES CONTRACTANTEN DETA

In 1952 werden door het Gouvernement van Nieuw Guinea 31 meisjes als contractant aangetrokken.
Zij kwamen in kleine groepen naar Nieuw Guinea.

Iste transport 12 meisjes. Aank.: 9 december 1952 Hollandia

Andere transporten geen gegevens

Huisvesting: Samba barak, Kota Baroe

Ave, Wilma	Gerhard von
Bänffer, Hetty	Geugten van der, Joyse
Banke, Fanny	Klôer, Asta
Bouhdoean, Erna	Kneefel, Mary
Bouman, Yvonne	Kroeze, Gerda
Buys, Jolein	Leyveld, Corrie
Doeve, Ilongka	Ligten van, Yvonne
Dorsen van, Ans	Marks, Ineke
Dulken van, Doortje	Marks, Yvonne
Evert, Poenkie	Oort, Frida
Felix, Wiesje	Palm, Sunny
Forijs, Mary	Smith, Emmy
Franz, Conny	Smith, Joyce
Freeth, Ada	Spiekerman van Wezelenburg, Edit
Freeth, Jeane	Timmermans, Marie
	Zehl, Lientje

m.s. VAN RIEMSDIJK (K.P.M.) Vertr.: 28 mei 1950 Djakarta
Aank.: 7 juni 1950 Sorong

Via Semarang, Soerabaja, Boeleleng en Makassar.

Aan boord: Gezinnen en DETA contractanten afkomstig uit Medan, Palembang en van Java.

m.s. KARATON (K.P.M.) Vertr.: 9 juni 1950 Sorong
Aank.: 11 juni 1950 Hollandia

Aan boord van de m.s. KARATON: DETA contractanten als batjoh.

Huisvesting: Kloofkamp barak 6 en 8, Hollandia
Huize de EENDRACHT Berg en Dal, Hollandia ✓
Huize de KANKERAAR, Kota Baroe
Samba barak en Spookkasteel Kota Baroe.

Gezinnen:

Bloemhard ✓
Davids ✓
Dias ✓
Diephuis ✓
Hooydonk van ✓
Jacksteit ✓
Leeuw de ✓
Nieuwenhuis ✓
Milt van ✓
Monteiro ✓

DETA contractanten:

Becks B. ✓
Becks E. ✓
Bloemhard J.
Ceuleers A.J. ✓
Dreijns H.
Eikenbach B. ✓
Ekkinga R.A.
Esscher C.
Fransen A.G. ✓
Goosens B. ✓
Gurchom van F.N. ✓
Haberland E.
Holzapffel L.
Hubner ✓
Isselie ✓
Jong de P.
Kneefel
Kolmus R.F.
Kumentas P. ✓
Lasch J. ✓
Lindgreen ✓
Lopes
Mahulete H.
Matern N. ✓
Matern W.
Mehr Mohr van de
Meijer

Nieuwenhuis ✓
Oltmans J.F. ✓
Patjé ✓
Pieters F. ✓
Portier H.
Ronkes
Roosen F.
Roosen G.
Rooy van Zuidwijn de ✓
Rijborst A.
Sahetapy B.H. ✓
Sahetapy D.R. ✓
Sahetapy F.J. ✓
Schadt
Schultz R.
Snackey F.A.
Sudira ✓
Veldhoven van A.L.
Waver ✓
Willems B.
Willems D.
Wijnhamer J.W. ✓
Zee van der M.
Zee van der S.
Zitter R.
Zitter R.

m.s. POELAU LAUT (S.M.N.) Vertr.: 16 maart 1950 Soerabaja
 17 maart 1950 Semarang
 19 maart 1950 Djakarta
 Aank.: 26 maart 1950 Sorong
 28 maart 1950 Hollandia

Via Sorong naar Hollandia

Aan boord: groep DETA- en GENIE contractanten, militaire- en burgerge-
 zinnen, waaronder Tugunezen.

Huisvesting: DETA contractanten, Kloofkamp barak 4, 6 en 8.

DETA-contractanten:

Akerlaken van F.C.	Hoogwinkel	Portier
Altepost	Hooper	Ruitenbeek N.
Altepost (gebr.)	Hull van het J.C.W.	Rijke Paatje
Attinger	Jacobsen	Rijke D.
Bakhuis	Jonge de A.	Schalk
Balgooy van N.A.	Kailola B.	Sluis van der
Beek van der	Kailola E.	Smeele L.
Bonnet	Kailola J.	Smit J.
Bont de A.B.	Ketting B.	Smit T.
Booy C.	Keyer	Snoeikiviet A.
Boyd	Klavert F.	Timp
Bronkhorst	Klavert M.	Totys
Brouwer A.J.	Koomen J.	Toppe W.
Brouwer K.F.	Koster A.A.	Tulus P.
Bruckner H.	Lassay F.	Twyzel
Brugman	Lek van der L.	Verstegen B.
Clark	Lewakabessy	Verstegen F.
Court V.	Lonto	Verstegen
Delsine B.	Matulesy	Voebel C.L.
Delsine F.	Meier B.	Vysma O.
Dumm	Meijer P.	Vysma R.C.
Duyshart	Nievaart Chr.	Watson
Gunthardt K.	Palm B.	Woimbon
Haas de	Palm O.	Zadelberg
Hakkenberg	Pasman J.	Zimmerman
Hamar de la Bretonaire	Peries R.C.	Zimmerman R.
Herbig	Porsche H.Ph.	

m.s. KAROSSA (K.P.M.) Vertr.: 11 september 1950 Djakarta
Aank.: 3 oktober 1950 Hollandia

Via Semarang, Soerabaja, Makassar, Sorong, Manokwari.

Aan boord: DETA contractanten en enkele gezinnen.
Huisvesting: barak 23 t/m 26 Oranjelaan Hollandia
barak in Sentani

Gezinnen:

Meeng	Heyneman E.Th.	Nelwan Chr.	Wouden van der H.
Seferijn	Hoekwater	Nettekoven W.	Wouden van der R.
Ungerer	Hofdijk E.	Nivaart	Zwart
	Hornung J.	Oltmans	
DETA Contractanten:	Ipsen	Oltmans (gebr.)	
	Jaarsveld J.	Pareira	
Alexander J. ✓	Jacobs	Philips	
Banke	Jacobs (neven)	Pilauw Paatje	
Becks	Jansen L.	Pisanus	
Belling J.A.	Jansen R.	Plas W.	
Berensen	Jonge J.	Polert B.	
Blommaert A.E.P.	Jongelings	Prins	
Bruininga	Joseph G.	Quandt R.J.	
Bruininga J.	Kappel E.	Quillettes F.R.	
Coorengel J.	Kemph H.	Richard W.	
Coorengel R.	Keyner F.	Romswinkel R.	
Cop M.	Keyner R.	Rooy van H.	
Courant B.	Klaase J.	Roset E.	
Dam van	Koopman J.	Scheibler B.	
Damapoli	Koster H.F.	Schultz J.R.	
Davies V.	Kruizinga B.J.	Schultz R.	
Dietri	Kumonang O.	Smidt B.	
Engelbert van Be-	Lans	Spieckerman v. Wezelenburg J.	
vervoorde E.	Leenstra B. (Boy)	Tan J.J.	
Gerlach	Leenstra B. (Bouty)	Toorop C.	
Geuring J.	Leenstra H.	Velthuizen	
Geuring Sj.	Leeuwen van F.	Verdier	
Halewijn B.	Loo van H.	Verbouwen D.	
Halkema Chr.	Marcar	Verkouteren H.	
Hardenberg J.H.	Meeng G.	Vidal H.P.	
Harling	Meeng W.	Vlaardingen J.	
Helling	Meekern	Voll	
Helling (gebr.)	Middendorp J.	Vries de J.	
Helmigh	Motte de la P.	Vries de H.	
Heuvelman K.	Muller H.	Werf van der M.	
		Willemse	
		Worm van der J.	

Uittreksel van het boek " DETA CONTRACTANTEN ".

Een boek, gewijd aan het 12 jarig

verblijf van een groep Indo Europeanen in Nieuw Guinea, in 1950 - 1962.

Een aantal ex DETA jongens voelden aan het begin van 1990 de behoefte de opgedane ervaringen in hun leven, op schrift te stellen. Van achter de coulissen fungeerde Frans de Séra als de stimulerende geest. In de vele vergaderingen bij hem thuis in Rotterdam zette hij de plannen uiteen aan een aantal genodigden.

Een DETA werkgroep werd opgericht. Tijdens de 8 jaren veranderde de werkgroep van samenstelling, de hoofdlijnen en het doel werd echter niet uit het oog verloren. "DETA CONTRACTANTEN" is door insiders geschreven, van "binnen" uit. Elke auteur heeft geprobeerd zijn visie, zijn gedachten, ervaringen op de gebeurtenissen, op een eigen manier aan het papier toe te vertrouwen. Met elkaar is geprobeerd om van het onderwerp een compleet verhaal te maken, in hoeverre men van 'compleet' kan spreken, elk vanuit de eigen gezichtshoek.

Welk doel beoogt de werkgroep?

1. De nakomelingen van de DETA groep en belangstellenden een inzicht te geven van het leven en werken van de ex-contractanten. Een beeld te geven van de tijd en de achtergronden te belichten waarop het zich heeft afgespeeld.
2. Op schrift stellen van ervaringen, gedachten, gevoelens en deze te stellen naast, mogelijk tegenover, de aanwezige litteratuur, die van buiten uit door outsiders waren geschreven. Van outsiders mag niet verwacht worden de ervaringen, gedachten en gevoelens van de DETA jongens op een objectieve manier te hebben kunnen vertolken, zonder afbreuk te willen doen aan hun journalistieke deskundigheid.

Het boek bestaat uit vijf delen.

Deel 1 (van N.A. van Balgooy) beschrijft o.a. :

- de na-oorlogse situatie op Java,
- Nw-Guinea als stamland voor de Indo Europeaan,
- het arbeidersvraagstuk in Hollandia,
- een reisverslag,
- de contracttijd en de tijd daarna.

Deel 2 (van R.A.Tomasouw) :

- Nw-Guinea, land, klimaat, flora en fauna,
- geschiedenis en politiek,
- een reisverslag,
- terugblik op de geschiedenis.

Deel 3 (van F.A.Snackey) :

- reisindrukken,
- werken en leven in het oerwoud van Nw-Guinea.

3
2
Deel 4 omvat de bijdragen van:

D.F.Clarenbach

L.Jansen

L.Rompas

C.Venema

D.Terlaak

Ds.W.F.Jense

Mgr.P van Diepen

Deel 5:

Passagierslijsten van de DETA-groepen (aanhangsel)

Inhoudsfragmenten:

" Wat hun motieven om naar Nw-Guinea te komen ook waren, één ding hadden zij gemeen; de drang naar de vrijheid!"

" Zij hadden vol elan en hoop de sprong gewaagd naar het, voor de meesten, onbekende Nw-Guinea, en naar de vrijheid, die zij er hoopten te vinden, zonder te beseffen dat zij werkten aan een bij voorbaat verloren zaak."

" Na hun repatriëring nam een groot aantal ex-DETA werkers hun koffers weer op en trokken opnieuw naar elders, op zoek naar hun droomland."
(3 fragmenten uit de Inleiding).

" Vooral de Indo Europese groep zou hier de gelegenheid geboden worden een eigen bestaan op te bouwen, wat uiteindelijk zou leiden tot vestiging van een Indo Europese boerenstand."

" In 1946 werd op Pangkal Pinang, de hoofdstad van het eiland Bangka, van 1 tot 12 October speciaal over minderheden als de Chinezen, Arabieren, en Euraziërs (Indo Europeanen), een conferentie gehouden. Daar bepleitten de Indische Nederlanders een nieuw tehuis in Nw-Guinea, dat een van Indonesië gescheiden status binnen het koninkrijk moest verwerven."
(2 fragmenten uit: Nw-Guinea, stamland voor de Indo Europeaan).

" De Papoea is donkerder, zoveel zelfs dat men geneigd is van zwarten te spreken. Het nooit ontbrekende kroeshaar verhoogt de negerachtige indruk. De Mongoolse trekken treft men bij de Papoea niet. Wat betreft het gelaatssnit vond Bijlmer duidelijke vergelijkingen met die van een blanke: 'de Papoea kijkt u met Europese ogen aan.' (fragment uit: De eerste pioniers van de Pacific).

" Na een voorspoedige reis van enkele dagen via Boelèlèng bereikten wij Makassar, waar wij niet mochten passagieren daar er in de stad een onrustige sfeer heerste door de militaire opstand van Abdul Aziz."
(reisverslag van D.P.Clarenbach).

" Vanaf het moment dat we voet aan wal zetten in Hollandia, zijn we DETA-jongens en lossen we op in het grote geheel. Het samensmelten in de DETA pot gebeurde zo vloeiend, dat ik het niet voor mogelijk had gehouden."
(fragment uit: Hollandia, een reportage door F.A.Snackey).

" Het zou derhalve kinderachtig zijn te veronderstellen dat er geen efficiënt werkende inlichtingendienst voor het Bestuur fungeerde. Er waren er onder de DETA jongens door hen verdachte informanten, die onder hen als "Jan de Bage" voor hun dagelijks welzijn werkten en hiervan verslag uitbrachten aan de autoriteiten."

" In 1955 was ik toehoorder in een auditorium (gehoorzaal) in de oude bioscoop aan de waterkant van Hollandia waar Mr. O de Rijke in een openbare vergadering het gouvernementsbestel beschreef en het zwellende ambtenarencorps ontleedde het typisch gevolg van de wet van Parkinson."

(2 fragmenten uit: NW-Guinea, een strafkolonie? van D.Terlaak).

Wilt u verzekerd zijn van één of meerdere exemplaren van "DETA CONTRACTANTEN", kunt u alvast intekenen en tot de volgende personen wenden:

1. N.A. van Balgooy
Blikveldweg 7
7814 XM Emmen
tel. 0591 - 641368
2. R.A. Latuasan
Elegantiersgracht 634
1015 RS Amsterdam
tel. 020 - 6278142
3. D.R. Sahetapy
Bosgouw 162
1352 GP Almere Haven
tel. 036 - 5317154
4. F.A. Shackey
Sternstraat 49
1444 VA Purmerend
tel. 0299 - 430755
5. R.A. Tomasouw
Holterweg 75
7429 AE Colmschate (Deventer)
tel. 0570 - 655845

De DETA WERKGROEP.
N.A. van Balgooy
R.A. Latuasan
R. Heuven van Staerling
D.R. Sahetapy
F.A. Shackey
R.A. Tomasouw